

Nora Biologiska Förening

Årsskrift 2015

Nötkråka på besök i Järnboås.

Foto: Kjell Store

Framsida: Vitryggig hackspett akvarell av Erik Marcusson

Innehåll:

Ordföranden har ordet. (<i>Peter Bernövall</i>)	5
Verksamhetsberättelse år 2015.	7
Exkursionsrapporter år 2015.	9
Trolldruvan och domherren (<i>Claes U. Eliasson</i>)	22
35 år med guckusko i Älvhyttetrakten (<i>Lars Asklund</i>)	28
Växtfynd år 2015 (<i>Kjell Sundkvist</i>)	32
Fågelrapport för Nora kommun 2015.	35
Däggdjur i Nora kommun 2015.	63
Småkryp i Nora kommun 2015.	63
Svampar i Nora kommun 2015	66
NBF:s exkursionsprogram 2016.	67

Ordförande har ordet

När nu verksamhetsåret 2015 läggs till handlingarna kan vi glädja oss åt att alla exkursionerna gick att genomföra. Ofta har det varit så att en eller annan har måst ställas in, i allmänhet på grund av vädret. Det är ju också trevligt att vi ökat medlemstalet med 8 personer under året.

Utflykterna till de nya naturreservaten i Nora kommun blev mycket lyckade. Dalbotorpsravinerna var kända för några av oss men naturen har alltid något nytt att erbjuda. Vi fick till exempel se den märkliga fisken nejonöga. Röbergshagemossen i Kilsbergen hade mycket få av oss besökt tidigare. 2016 ska vi stifta bekantskap med ett annat naturreservat i kommunen, nämligen Tjuråsen, som nog inte så många känner till.

Nu i februari 2016 är det 50 år sedan Samrealskolan i Nora brann ner till grunden. Det hände en kall vinterdag i februari 1966 när alla elever hade lektion och elden fick ett våldsamt förlopp. Två elever brann inne och några elever och lärare skadades när de hoppade från andra våningen ner på gatan. Branden var en stor katastrof i Nora, inte minst för de familjer som miste sina barn.

Jag hade gått i den skolan men tog examen några år tidigare och min syster året innan branden.

I skolan fanns ett museum som blev lågornas rov. Museet var framför allt ett biologiskt museum, men innehöll även fornfynd och en myntsamling. Samlingarna hade byggts upp i huvudsak under 1800-talet i det läroverk som hette Nora pedagogi. Den skolan fanns i det år 1841 byggda skolhuset som sedan blev rådhus och som nu inrymmer Noras socialförvaltning. Museet hade flyttats över till samrealskolan och låg i anslutning till biologisalen.

Som biologiskt intresserad var jag mycket fascinerad av museet i realskolan med alla dess uppstoppade fåglar och små däggdjur liksom av alla burkar med ormar, ödlor, binnikemaskar och andra preparat inlagda i sprit.

Nu har jag fått tillgång till en förteckning över vad som inlämnades till museet under en period före år 1878. Förteckningen fanns tryckt i Nora stads- och bergslags tidning, som Åke Mossberg upptäckte och tipsade mig om.

Förteckningen omtalar vilka djur eller föremål som skänkts till museet och vem som skänkt dem. Det rör sig t.ex. om ett flertal huggormar som antagligen slagits ihjäl och fåglar som troligen skjutits.

Allt är mycket intressant och jag ska ge några exempel:

En del fåglar är det kanske inte så lätt att veta vad som avses då de ibland hade andra namn på den tiden. Det gäller t.ex. en *kortörad uf* som lämnats in av handlaren Wadsten. Jag gissade att det var en *jorduggla* det gällde, men för att veta säkert konsulterade jag bokverket *Skandinaviens fauna, Foglarna* av Sven Nilsson och fick mitt antagande bekräftat. (Jag innehar den 3:e upplagan från 1858 i faksimil.) I Noratidningens förteckning finns även de latinska (vetenskapliga namnen) angivna. I fallet med jordugglan står det **Strix brachyotus**, men jorduggla heter numera **Asio flammeus**. (Linne hade på sin tid gett den namnet *Strix flammea*).

Konservator Tore Hansson, Örebro i arbete med att renovera djuren i realskolans museum. Här tillsammans med skolans rektor Yngve Jansson. Foto: Torsten Palm. 1958.

Några andra intressanta fynd var:

- En tretåig hackspett inlämnad av ”lärjungen vid läroverket” (d.v.s. Nora Pedagogi) Wictor Hartman.
- En ängsknarr (d.v.s. kornknarr) inlämnad av ”målare Palms lärling”.

- En tallbit skänkt av ”lärjungen Klas Cederlund”.
- En sångtrast (d.v.s. taltrast) inlämnad av ”lärjungen Osk” Arwidsson”.
- En ”nästan svart domherre” också inlämnad av Arwidsson. Denna domherre minns jag fortfarande mycket väl. Jag tyckte det var mycket märkligt men denna melanistiska fågel.
- I övrigt anges bl.a. sparvhökar, en råka, koltrast och att ”madam Karlsson” skänkt en lekatt (d.v.s. en hermelin), och skollärare Hartman i Hammarby som lämnat en ”linål” (d.v.s. fisken nejonöga i larvstadiet).

Allt detta plus en mängd andra djur, pressade växter, stenyxor o.s.v. förstördes i den ödesdigra branden. Tyvärr finns troligen ingen fullständig museiförteckning kvar, vilket också är mycket sorgligt.

Nora i februari 2016

Peter Bernövall, ordförande

Ordföraren serverar hungriga barn under årets exkursion till Saxen. Foto: Karin Berg

Verksamhetsberättelse 2015

Föreningens 73:e verksamhetsår

Ordförande:	Peter Bernövall
Vice ordförande:	Roland Thuvander
Kassör:	Lisbeth Uhr
Sekreterare:	Lotta Persdotter Andersson
Övriga ledamöter:	Karin Berg, Lovisa Nilsson, Per Erik Persson
Suppleanter:	Claes Eliasson, Kajsa Grebäck
Revisor:	Annika Carlsson
Revisorssuppleant:	Bertil Sundberg

Arbetsutskottet har bestått av: ordföranden, vice ordföranden och sekreteraren.

Medlemmar

Föreningen hade 181 medlemmar vid årets slut. En ökning med 8 personer under året.

Styrelsesammanträden

Styrelsen har hållit 5 sammanträden under året.

Program

Årsmöte hölls den 22 mars. Naturfotograf Torbjörn Arvidsson berättade om och visade bilder från Varangerhalvön i nordligaste Norge. Samtliga 10 planerade exkursioner kunde genomföras. (Se särskild redogörelse.)

Föreningens hemsida

Föreningens hemsida, med adressen www.norabf.se, har som tidigare skötts av Bertil Sundberg på ett förtjänstfullt sätt.

Föreningens facebookside

Föreningen har nu en facebookside som startats och sköts av Lovisa Nilsson.

Naturvårdsfrågor

Fibbetorpsreservatet har skötts som tidigare på uppdrag av Nora kommun.

Roland Thuvander och Peter Bernövall har deltagit i Länsstyrelsens informationsexkursion till det blivande naturreservatet Venakärret i Älvhyttan.

Inventering av ugglor har genomförts.

Styrelsen har varit representerad, genom Karin Berg, vid Nora kommuns och länsstyrelsens information om tänkta åtgärder vid Lärkesån och dammen i Hitorp.

Ekonomi

Intäkterna under 2015 uppgick till 30.148 kr och kostnaderna till 25.570 kr. De sammanlagda tillgångarna uppgick vid årsskiftet till 97.551 kr (inklusive reserverade medel för en eventuell bokutgivning). Medlemsavgiften har varit oförändrad de senaste åren.

Nora i februari 2016

Peter Bernövall, ordförande

Exkursioner 2015

Saxen 23 april

Kvällen var litet kylig och blåsig men ändock mötte 17 personer upp för att följa med till sjön Saxen. Flera av deltagarna var barn som var entusiastiska inför utflykten.

Vi började med att ta en titt i Fogdhyttetjärn. Där kunde vi notera både ett *krickpar* och ett *knippar* och båda paren hade säkert planer på att häcka där.

I tjärnen fanns också rikligt med spelande grodor av arten *vanlig groda*. Många grodor kravlade upp på flytande föremål under spelet och det blev en ganska makaber syn när vi upptäckte att närmare ett tiotal grodor krupit upp på en död gräsandhona som låg i vassen. Det tillhållet var så populärt att grodorna låg på varandra, naturligtvis också för att ha nära till befruktning av äggen.

På väg ner till sjön Saxen tittade vi på gamla gruvhål där vissa scener i filmerna om ”Kråkguldet” spelats in. Mycket spännande tyckte både barn och vuxna. Vid Saxens strand blåste det kallt, men det uppvägdes av brasan och de grillade korvarna. När vi njöt av korvarna kunde vi lyssna på en *storlom* vars ödsliga rop trängde igenom västanvindens vinande.

På vandringen åter genom skogen kunde vi höra sjungande *järnsparv*, *rödhakar*, *taltrastar* och *kungsfåglar* och strax innan vi skulle kliva i bilarna för att åka hem kom en flyktspelande *morkulla* över grantopparna. Där hade jag tur! Jag hade nämligen lovat att vi skulle få se och höra spelande morkulla och hade även lovat det året innan inför exkursionen till Käppsta och där kom det ingen.
/Peter Bernövall

Oset 7 maj

Vi var åtta förväntansfulla intresserade som avreste till Oset. Från parkeringen vid reningsverket gick vi i kanten av tippen ut på maderna. Det blåste en kall västlig vind som dämpade mycket av fågelaktiviteten. I höjd med Gubbhyllan hördes en *näktergal* från väster. Det var ont om rastande vadare. Normalt denna årstid brukar man se enstaka rastande brushanar på Almby eller Ormestaängarna men i blåsten kunde vi endast upptäcka några rastande *grönbenor* samt se några *svarthakedoppingar*. Kvällens fika intogs inomhus i Rosenbergsstugan och därefter fortsatte vi längs Svartån tillbaka till parkeringen. Vi lyssnade förgäves efter någon rördrom i vassen.

/Roland Thuvander

Åsbosjön runt 23 maj

Som vanligt började exkursionen på Nora torg kl. 06:00. Det var ett litet jubileum. Nora biologiska förening bildades 1945, för 70 år sedan, med just en cykelexkursion runt Åsbosjön.

Solen sken från en klarblå himmel, efter nattens regnande. Tyvärr blåste det en rejält frisk och kall västvind, som gjorde att det var svårt att höra fågelläten, om man inte befann sig i lä. Temperaturen var blygsamma fem grader vid start, men det blev lite varmare framåt dagen.

Vi var nio personer som trampade iväg den dryga milen runt Åsbosjön. Turen tog ca fem timmar så medelhastigheten var måttlig.

På torget studerade vi återigen växten *knytling*, som är en relativt ny växt där. *Rödstjärten* sjöng för fullt alldeles söder om torget. Vid Kvarnbron såg vi de första försärlorna. I närheten sjöng en *ärtsångare*. Vid Plåthammarsbron matade nästa par av *forsärsla* sina ungar. Kjell visade de förvildade växterna *ormöga* och *vildtulpan*. I Åsbosjön låg en ensam *storlom* och fiskade och en *fiskgjuse* flög förbi.

I Södra Ås lyckades vi få syn på några *ljungpipare* och i våtmarken simmade ett *sångsvanspar*. Tre *sothönor* låg på bo. *Gulärsla*, *ängspiplärka*, *enkelbeckasin* och *grönbena* höll till vid stranden. En *tornfalk* ryttlade en stund över åkern.

Nästa stopp blev Gyttorps reningsdamm. En *gulsparv* sjöng en kort stund norr om dammen. Gulsparvarna som tidigare varit mycket vanliga är nu rödlistad för att den minskar starkt i hela landet. Över vattnet flög *hus- och ladusvalor* och två *fisktärnor*. *Kricka*, *knipa*, *vigg*, *gräsand* och *sothöna* låg i dammen. Ett *stjärtnespar* kom fram till parkeringen innan vi fortsatte mot Bergsängsudden. Ett *tranpar* höll till på åkern vid Bergsäng och där satt även en *ormvråk*.

Stoppet vid Knutsberg gav trummande *mindre hackspett*, sjungande *grönsångare*, *stenknäck*, *rosenfink* och många andra arter. Kjell visade den *sjuhörnade daggekåpan*, som växte vid väggkanten. Längre upp mot Hagby växte *röd lungört*, *alunrot*, *revsuga* och flera andra växter. Inte direkt spontana, utan ett gäng trädgårdsväxter som troligtvis följt med ett eller flera lass jord som tippats vid vägen. Den sista fågelarten blev en skrattande *gröngöling*.

Totalt observerades 76 fågelarter, vilket är rätt bra. Dock sågs ingen speciellt ovanlig art.

Här följer en artlista:

Storlom, sångsvan, grågås, kanadagås, kricka, gräsand, vigg, knipa, ormvråk, fiskgjuse, tornfalk, sothöna, ljungpipare, tofsvipa, enkelbeckasin, grönbena, fiskmås, skrattmås, gråtrut, fisktärna, tamduva, ringduva, gök, tornseglare, gröngöling, mindre hackspett, större hackspett, sånglärka, ladusvala, hussvala, trädpiplärka, ängspiplärka, forsärsla, sädesärsla, gulärsla, gårdsmyg, järnsparv, rödhake, rödstjärt, buskskvätta, koltrast, björktrast, taltrast, rödvingetrast, rörsångare, härmsångare, ärtsångare, törnsångare, trädgårdssångare, svarthätta, grönsångare, lövsångare, kungsfågel, grå flugsnappare, svartvit flugsnappare,

stjärtmes, blåmes, talgoxe, entita, nötväcka, trädkrypare, nötskrika, skata, kaja, kråka, stare, gråsparv, pilfink, bofink, grönfink, grönsiska, rosenfink, mindre korsnäbb, stenknäck, gulsparv, sävsparv.

/Anders Carlberg

Dalbotorpsravinerna 27 maj

En fin kväll gick utfärden till Dalbotorpsravinerna i Fingerboda. Ett nytt reservat i kommunen, 78 ha stort och bestående av djupt nedskurna raviner och gammal tät barrskog med gott om död ved. 11 personer deltog i exkursionen och fick uppleva den speciella miljön längs ravinerna med bäckar som mynnar i Järleån. Nere i ravinerna växer vackra bestånd av ormbunken *strutbräken*.

Hackspettar och barrskogsmesar gynnas av ravinernas biotop. Vi stötte inte på den tretåiga hackspetten som finns här, men fick höra *spillkråka* och *större hackspett*. Trädkryparen gillar också den här typen av gammal skog med en hel del döda och halvdöda träd. Vi stötte på ett *trädkryparpar* som varnade och då troligen hade sitt bo i närheten och dessutom hörde vi en sjungande trädkryparhane.

I reservatet finns många intressanta mossor, lavar och svampar som vi inte studerade närmare under denna exkursion. Däremot gjorde vi en del iakttagelser vad gäller kärllväxter t.ex. *skavfräken* som växte i täta bestånd på en del ställen, *bäckbräsma* och *bäckveronika* kunde vi också notera, liksom *kalla*.

På spaning efter bäcknejonögat. I förgrunden strutbräken. Foto: Karin Berg.

I en brant ravinsida hade *vildsvin* rotat omkring i marken på jakt efter någonting att äta. I bäcken längst nere i ravinen, där det växte gott om *gullpudra*, spanade vi efter den märkliga fisken *bäcknejonöga* [*Lampetra planeri**] och lyckades efter en stund upptäcka ett exemplar som kämpade sig uppför bäcken. Den var på väg uppströms i bäcken för att leka och lägga sina 1000 ägg i en grop på botten om det var en hona eller för att befrukta äggen om det var en hane. Under leken suger sig hanen fast vid honans huvud.

I Sverige finns tre arter nejonögon: havsnejonöga, flodnejonöga och bäcknejonöga. De båda förstnämnda är parasitiska och suger sig som vuxna fast på en värd fisk eller när det gäller havsnejonöga ibland på en säl eller val, gnager ett hål i djuret och suger blod och andra kroppsvätskor. Bäcknejonögat är ickeparasitisk och lever största delen av sitt liv som larv (ca.6 år) nedgrävd i botten på bäcken och filtrerar små alger.

Bäcknejonöga. Denna individ är dock från Lärkesån 12 maj 2011.

Den är i larvstadiet ganska lik en vuxen individ men har bl.a. annorlunda mundelar. Larven kallas linål. Efter några år på botten genomgår den en metamorfos då bl.a. mun och gälar omvandlas och den blir könsmogen så den kan leka och fortplanta sig. Efter metamorfosen till vuxenindivid, som sker på sommaren/hösten, övervintrar den i bottenlammet men äter ingenting mer och dör efter leken som sker på våren. Bäcknejonögats vuxenliv är alltså tämligen kort och den verkar inte ha någon större nytta av de tänder de utvecklar under metamorfosen.

*Släktnamnet *Lampetra* betyder stenslickare och syftar på dess förmåga att suga sig fast på stenar.

/Peter Bernövall

Knuthöjds mossen och Björskogs näs 6 juni

Exkursioner till Knuthöjds mossen utanför Hällefors har blivit något av en klassiker i vår förening. Detta år var det 17 personer som valde att fira nationaldagen på detta förträffliga sätt. Vädret var väl inte det bästa med regnet hängande i luften när vi vandrade ut på mossens spänger. Men det var härligt med den underbara blomman *rosling* som stod i sin fagraste blomning och *storspoven* som spelade över den stora Knuthöjds mossen och över den intilliggande Hammarmossen.

Smålommar, mossens karaktärsfågel, låg ute i de små gölarna och *rödstjärt* och *trädpiplärka* sjöng, som de brukar göra här. *Knipor* och *krickor* varnade sina ungar när de upptäckte oss. Göken brukar alltid gala här denna årstid, så även i år. Två *gökar* höll igång flitigt med sitt härliga läte. Vi brukar kunna se en eller annan rovfågel här, så även detta år. Nu var det en *duvhök* som kom flygande med kraftiga vingslag över mossen. Några *korpar* bidrog till vildmarksstämningen.

Nationaldagen firades med blåbärspaj och vaniljsås som Gunnel Dahlkvist bjöd på vid fikapausen. Där vid rastplatsens bord kunde vi studera *backstarr* som Kjell Sundkvist gjorde oss uppmärksamma på.

Vi fortsatte så mot Björskogs näs men möter av störtregn vid Grythyttan. Nåja vi fortsatte ändå och när vi kom till Björskogs näs upphörde regnet.

Det var som vanligt underbart vid Björskogs näs med dess ålderdomliga landskap, den stora sjön på båda sidor och de blommande *guckuskorna*. Allt var nytvättat av de kraftiga regnskurarna och fågelsången kom igång igen efter regnuppehållet. *Rödvingetrastar* sjöng från alla håll, minst fem kunde höras samtidigt. *Härmsångaren* skojade med oss och lät som diverse andra fågelarter och *grönsångaren* trillade sitt mynt (sången låter som när man snurrar ett mynt på ett hårt underlag).

/Peter Bernövall

Röbergshagemossen 11 juni.

Ett 10-tal personer hade samlats på torget denna strålande försommarkväll för att besöka det nybildade naturreservatet Röbergshagemossen. Denna kan betraktas som en del av Dammossen som är belägen i Nora kommun, medan Röbergshagemossen ligger i Örebro kommun och Kils församling. Hela myrkomplexet omfattas av reservatsbildningen.

Utmärkande för mossen är att den i stort sett lämnats opåverkad av människan och består av ett flertal olika typer av våtmarker. Bland annat förekommer den rödlistade väddnätfjärilen här.

Exkursionsledaren tog oss först till ett brandfält i närheten av Älgberget i akt och mening att söka efter den ovanliga svedjenävan. Vi fann tyvärr inga, arten verkar vara mycket sällsynt i våra trakter och bara funnen vid ett tillfälle. Däremot kunde ett antal mer eller mindre vanliga kärleväxter studeras som *skogsnarv* på själva brandfältet och *jungfrulin*, *nickstarr* och *späddaggkåpa* på en vändplan intill. Ett *gökpar* sågs och hördes inom området.

Rödbergshagemossen Foto: Roland Thuvander

Vi for vidare till torpstället Röbergshagen som blev utgångspunkt för vår vandring. På en gammal *lönn*, troligen ställets vårdträd, sågs signalarten *bårdlav*. Vidare växte här *häckspirea*, *såpnejlika*, *tysk fingerört*, *sandtrav* och *sandnarv*. Vid den intilliggande körvägen fanns *skogsbjörnbäret* som invaderat de flesta vägarna i området.

Via ödetomten kom vi så ut på mossen efter att först ha passerat en djupt nedskuren bäckrännil. Nästan omedelbart stötte vi på de små orkidéerna *spindelblomster* och *korallrot*. Spindelblomstret oerhört svårupptäckt, korallroten lättare att finna med sin gula stjälfvärg. Vidare ut på ett vackert utbildat kärrparti med bl.a. *vattenklöver* och *kalla*. Att beträda en sådan miljö kan ibland kännas som ett helgerån. En *sparvhökshona* sågs på jakt över myrmarken och *skogsnäppan* varnade i närheten. Det är arbetsamt att vandra på mossar och vi besteg därför en smärre bergås för att inta den medhavda matsäcken. Vid uppbrottet påträffades och plåtades ett nästan nyfött *rådjurskid*

som tryckte i blåbärriset. En av reservatets myrarmar sträcker sig långt S-ut i Nora kommun och vi vandrade dit för att se vad som erbjöds i växtväg. Den visade sig vara ovanligt blöt och svårgången och bara vanliga arter syntes till, bl.a. några av våra vanligare starrarter som, *hirs-*, *flask-*, *slid-*, *dy-* och *trådstarr* och naturligtvis en av mossens vanligaste växter nämligen *tuvsäv*.

Det nästan nyfödda rådjurskidet vid Rödbergshagemossen. Foto: Roland Thuvander

Ganska trötta efter en påfrestande vandring rundade vi Stora Röbergets N-sida på vår väg tillbaka till bilarna.

/Kjell Sundkvist

De vilda blommornas dag. Fjärilar och botanik Munkhyttan 14 juni

Vi var 18 personer som samlades vid Munkhyttans skola. Exkursionen var ett samarrangemang med Örebro läns botaniska sällskap. Claes Eliasson visade sitt välkända naturreservat, som främst är känt för sina sällsynta nätfjärilar. Vi förflyttade oss en kort ner till Spångabäckens naturreservat och fick ganska snart syn på en nykläckt *asknätfjäril*, upptäckt av Renate Schwencke. Inne i reservatet

Starrkäkmal och jungfrulinkäkmal

Asknätfjäril och väddnätfjäril

hittade vi ca tio väddnätfjärilar. Andra fjärilsarter som Claes visade på var bl.a. svartfläckig glanssmygare, jungfrulinfly och den lilla starrkäkmalen.

Med på exkursionen var också de mycket kunniga botanisterna Owe Nilsson, Kjell Sundkvist och Berit Ragné som visade på många olika växter. Vi såg arter som vippärt, dvärglummer, loppstarr, slätterfibbla, norrlandsviol, svartbräken för att nämna några.

Dvärglummer och norrlandsviol

Det är inte bara fjärilsfaunan som är rik i Spångabäcken utan även många andra ryggradslösa djurgrupper finns i stort antal. Nere i en märkligt grävd jordkula visade Claes bofasta källarspindlar. Vackra gröna bladspindlar höll till på ängen. Bland många olika skalbaggar kan nämnas den vackra blåbocken och en större tallkvistbock, som trots namnet är en väldigt liten långhorning. Även flera björkrullvivlar sprang omkring på björkblad. En trolig slavmyreblomfluga, arterna är mycket svårskiljda, satt orörlig på ett ormbunksblad. Larverna till myreblomflugor lever nere i myrsamhällen.

Vi avslutade exkursionen vid Munkhyttans skola, där det flög en humlelik dagsvärmare. Berit och Owe visade brokförgätmigej, majsmörblomma och många andra växter.

/Anders Carlberg

Slavmyreblomfluga och större tallkvistbock

Exkursion till Österplana hed 27 juni.

I likhet med de flesta av årets exkursioner kom även denna att präglas av ett fint och soligt väder. Vi startade med en bil från Nora, en tillkom vid L. Mon och ytterligare en från Örebro, varigenom sammanlagt sju personer kom att delta. Efter kortare stopp vid Laxå och Götene fortsatte vi uppför Kinnekulle till Husaby kyrka där förtäring intogs och även några vägkantsväxter bestämdes. Några besökte även den gamla kyrkan, Skara stifts första domkyrka, med traditioner från missionären Sigfrid och Olof Skötkonung.

Vi fortsatte sedan upp till Österplana och parkerade i det gamla kalkbrottet. På Sveriges fastland är Österplana hed den biotop som mest påminner om alvaren på Öland och Gotland om än vissa skillnader förekommer i substrat och växtsammansättning. I en pöl nära parkeringen noterades *vattenveronika*, varpå vi vandrade ut på heden. Det stora dragplåstret är naturligtvis *kalknarven* som utanför Gotland bara förekommer här. I år blommade den tämligen rikligt, troligen på grund av den regnrika våren. Stora variationer förekommer år från år. För några år sedan kunde jag med möda uppleta ett enda exemplar.

Sandnarv

En annan intressant art är *stenkrassing*, en liten vårblomande korsblommig växt. På grund av ett förbiseende kom i stället kalkkrassing att utlovas i programmet vilket beklagas, den förekommer inte här. Vi fann till sist några förtorkade exemplar i kalkbranten S om kyrkan.

Orkidéerna flugblomster och honungsblomster.

Andra intressanta arter besågs som orkidéerna flugblomster, Sankt Pers nycklar, brudsporre, tvåblad, honungsblomster och vanlig nattviol, och i sprickbildningar hade de små ormbunkarna *murruta* och *svarbräken* slagit sig ner. Vidare hittades *ludd-* och *bergjohannesört* som ju inte finns i Bergslagen. Andra typiska arter för biotopen som sågs var *brudbröd*, *backtimjan*, *backglim*, *backsmörblomma*, *vit fetknopp*, *grusbräcka*, *småborre*, *småfingerört*, *rosettjungfrulin*, *harmynta*, *spå-* och *jordtistel*, *rödkämpar*, *krissla*, *fältmalört*, *slankstarr* och *lundstarr* samt *kamäxing* och *darrgräs*, annat att förtiga.

Hjärtfläckig fallbagge (ovanlig) och mindre spetsnäsa (ganska vanlig).

Tiden gick fort och det blev till sist dags att ställa kosan N-ut. Ett stopp gjordes vid Forshems kyrka, bekant från romanen om riddaren Arn. I södra vinkeln mellan tornet och långhuset växte *skär kattost* och *sparvnäva* och även *vinrankan* hade slagit sig ner på denna synnerligen varma och lämpliga plats.

Skär kattost vid Forshems kyrka.

Middag intogs på motellet Rattugglan utanför Mariestad och framåt kvällningen återkom vi utan missöden till Nora.

/Kjell Sundkvist

Transkådespelet i Kvismaren 20 september

En söndagseftermiddag i slutet av september åkte vi till Kvismaren för att uppleva de cirka 13000 *tranorna* rastar där vi den tiden. Utöver de stora mängderna tranor rastar även cirka 20000 *sädgäss* och ett tusental *vitkindade gäss* i området under hösten.

Totalt tolv exkursionsdeltagare hade slutit upp när vi kom fram till Öby kulle. Vi pratade om tranornas ekologi, om de ökande populationerna av tranor, gäss och sångsvanar, om de intressekonflikter de orsakar med jordbruket när de ansamlas på rastlokalerna och om hur man genom förebyggande åtgärder kan minska skadorna på grödor.

Vi började spaningen vid Hammarmaden och hade genast *havsörnar* i kikarna. Kvismaren visade sig verkligen från sin bästa sida och bjöd bland annat på en *ägretthäger* och en *pilgrimsfalk*.

Tranor och rovfåglar i sikte. Foto Karin Berg

När det började mörkna förflyttade vi oss till tornet vid Fiskingemaden och de enorma mängderna tranor började flyga in över våra huvuden under öronbedövande trumpetande.

/Lovisa Nilsson

Vena hage 26 september

Under ledning av den enormt svampkunniga Herbert Kaufmann samlades vi norr om Älvhyttan vid en av länets rikaste lokaler på ängssvampar. Tyvärr saknar Vena hage någon form av naturvårdsskydd och håller på att växa igen av främst *gråal*. Betestrycket är alltför lågt. Trots att det varit torrt och varmt hittade vi många olika svamparter. Herbert listade upp drygt 60 olika arter. Många olika vackra vaxskivlingar växte på den kalkrika berggrunden. Ovanligast bland vaxskivlingarna var kanske den lilla *mörkfjälliga vaxskivlingen*, men vi såg också *spröd-*, *blod-*, *topp-*, *mönje-*, *ängs-*, *papegoj-*, *scharlakans-* *gul och vit vaxskivling*.

Mörkfjällig vaxskivling och mångformig äggsvamp.

Bland ängssvampar räknas också många arter bland släktet *Entoloma* (rödskivlingar och noppingar). Herbert artbestämde de flesta svamparna med en snabb blick. Det kunde vara en vacker *strim-*, *nagg-* eller *blånopping* eller så var det en *stink-*, *mörk-*, eller *porfyr*röding. Vi var många som var djupt imponerade.

Porfyröding och stornopping var två *Entoloma*arter vi fann.

En annan svampart som inte är så vanlig är *gråstrumpig kamskivling*.

Kamskivlingarna hör till gruppen ringlösa flugsvampar.

En rolig art var *pelargonkremla* som förstås doftar pelargonia. På en berghäll växte den lilla *mångformiga äggsvampen*.

Vi hann också studera en hel del djurarter. Några *gransångare* satt och sjöng i trädkronorna. Flera sena *stenskvättor* hoppade på marken intill ett stenröse.

Bland småkrypen kan nämnas den vackra *marmorspindeln*, en äggstinn hona.

Den vackra marmorspindeln i profil och rakt uppifrån.

I luften flög *citronfjärilar* en *sorgmantel* och flera *nässelfjärilar*. Både *blodröd-* och *svart ängstrollslända* tyckte om lokalen. Ängssmalbi och *skogsbandbin* besökte blommande växter. En liten *lövglasvingeslända* hamnade på en exkursionsdeltagares tröja och på marken hoppade bl.a. *kärr-* och *större klubbgräshoppor* och *gröna vårtbitare*.

/Anders Carlberg

Trolldruvan och domherren

Text och bild Claes U. Eliasson

Höst betyder i det danska språket skörd. Det har varit rikligt med sol under sommaren och små regnskvättar då och då vilket berett goda frukt- och bärskördar. Vi får inte glömma att vi står i tacksamhetsskuld till insekterna för deras flitiga pollinerande.

Denna artikel handlar om en av våra folkkäraste fågelarter och dess ganska dolda vanor. Få andra fåglar förknippas väl så starkt med vinter och juletid som en hane av domherre där han klänger i en havrekärve, avbildad på ett julkort. Vad gör att denna färgsprakande fågel med lätthet undgår predation i ett närmast svartvitt vinterlandskap där den syns så väl? Den är trots allt en vanlig fågelart och den faller långt utanför det normalare i fågelvärlden att vara kamouflagetecknad. Visserligen står den nära de rödaktiga korsnäbbarna, men dessa håller till högre upp i trädkronorna och deras fjäderdräkt är åtminstone under granens blomning ett gott kamouflage. Under vintern torde sparvhöken, och i viss mån kanske också duvhöken, vara de främsta predatorerna av våra småfåglar. Det känner den till som under en längre tid har matat fåglar vid ett större, fristående fågelbord. Hökar har liksom andra fågelarter ett gott färgseende till skillnad från exempelvis mården, som också är en tänkbar predator av domherren.

I många år har jag väntat på att få ta de fotografier av domherre som presenteras här. Det har dock varit mig välbekant att det enbart är domherre, av båda kön, som kommer och äter upp trolldruvans bär på plantorna utanför mitt köksfönster i Torphyttan, Lindesberg. Tidigare år har de varit skygga och inte kommit åter förrän efter någon timme då jag skrämt dem genom att visa mig i fönstret. I år hade jag en orädd hane på besök som vant sig vid att människor är fredliga varelser till skillnad från våra huskatter. På en rik lokal med trolldruva vid Spännartorpet uppe i Torphyttans skogar har jag också ertappat små flockar av domherre som kalasat på trolldruvans bär. De har flugit upp i de höga, friställda askarna då jag kommit, men så snart jag avlägsnat mig återvänt och börjat kalasa på trolldruvebären. På nordväggen av min stuga gror varje år rikligt av små trolldruveplantor. Jag har märkt att om bären får hänga kvar på plantan skrumpnar de slutligen ihop och fröna ligger då så väl inneslutna i det sega fruktköttet att de inte med lätthet kan gro påföljande år. Att samla ihop bär och sprida ut dem ger betydligt sämre grobarhet än då domherrarna under bärens rätta mognad tuggat sig igenom bären och sprätt en del av fröna omkring sig. Jag har härigenom blivit grundligt övertygad om att domherren utgör en viktig komponent i trolldruvans spridningsbiologi i vårt land.

Domherre har en särskilt stark dragning till de för människan starkt giftiga bären av trolldruva *Actaea spicata*. Varje sensommar är det den enda fågelart som uppsöker författarens trädgård enkom för dessa bär. Domherre syns där annars bara tillfälligt om vintern. Fröna de släpper ger upphov till talrika små groddplantor påföljande vår.

Trolldruva är en starkt giftig planta och giftet är särskilt koncentrerat till bären. Giftet åstadkommer hjärtstillestånd vilket oftast leder till en snabb död. Samma gift är enligt vad jag funnit genom att studera hemsidor på ”webben” harmlöst för fågelarter som livnär sig av bär och frön. Huruvida det är harmlöst också för rovfåglar är dock oklart. Det är troligen farligt också för andra däggdjur. I Italien där man ofta fångar och äter småfåglar har det hänt att människor blivit allvarligt sjuka. Giftet man kunde spåra kom från odörtens frön. Mellan 1972–1990 rapporterades 17 fall av odörtsförgiftning där en patient dog av att hjärtat stannade och tre dog av njursvikt. Även nedfryst fågelkött visade sig bibehålla odörtsgiftets potens.

Björnsparnaren *Arctia caja* (vingspann hane 55 mm) signalerar osmaklighet med sin röda färg. Då den blir störd utan möjlighet att fly undan, t.ex. under dagtid då flygmuskulaturen ej är uppvärmd, intar den en stel pose med exponerade bakvingar och framfälld halskrage. Fåglar undviker att äta arten, medan vanlig groda låter sig väl smaka vid författarens fångstanordningar för nattfjärilar.

Som entomolog är jag van vid att betrakta den skarpt röda färgen hos insekter som en signalfärg som varnar – ät inte mig jag smakar förskräckligt illa/jag är giftig. Ur en botanikers perspektiv ser associationen annorlunda ut. I växtriket betyder ju den skarpt röda färgen istället – ät gärna mig och hjälp till att sprida mina frön. Den fråga jag skulle vilja ställa till forskarvärlden är – kan domherrehanens skarpt röda bröstfärg vara något ytterligare än bara en praktfull dräkt att attrahera honan med? Kan färgen vara den skarpa signal som säger – ät inte mig för jag ackumulerar livsfarliga växtgifter i mina vävnader?

Eldbagge *Pyrochroa coccinea* (längd 16 mm) signalerar liksom flera andra dagaktiva skalbaggsarter sin osmaklighet med skarpt röd färg. Andra arter är bl.a. liljebagge och aspglansbagge. Dessa skalbaggar kan därför undvara andra insektsarters snabba förmåga att ta till flykten och nöjer sig om de blir störda med att falla till marken. Den gottar sig med pollen i en rabarberblomma.

Orsaken till att jag odlar trolldruva är att flera intressanta mätare bland nattfjärilarna har denna som värdväxt. Larverna av vissa arter äter av bladen medan en arts larv lever inne i bäret. Den vackraste av dessa är trolldruvemätare som är en dagaktiv fjäril. Den var länge en av vårt lands mest förbisedda arter. Första fyndet gjordes 1942 på Rännberget i Torsby i Värmland, men i detta landskap har den aldrig återfunnits. Fram till 1980 existerade bara en handfull insamlade fjärilar från södra Jämtland och Ångermanland. Därefter har flera lokaler påträffats där den förekommer mer talrikt, främst i de ovannämnda

landskapen men också i Medelpad. Den förekommer precis som trolldruva främst i kalkrika, fuktiga och frodiga skogsmiljöer. Fjärilen finns dock bara i mer gläntrika miljöer där solen når ner till undervegetationen. I skuggspelet mellan öppna och mer slutna partier av en skog fungerar artens svartvita teckning väl som skydd mot fågelpredation.

Denna trolldruvemätare *Baptria tibiale* (vingspann hane 26 mm) var det första fyndet för Medelpad 1988. Den flög i ett något öppnare område med marköversilning intill en mindre bäck där trolldruva växte inskjuten under de stora parasollika bladen av stormhatt. Området var känt som lokal för guckusko vilket fick författaren att söka efter fjärilen just där.

Ett extra kapitel

Den ovannämnda artikeln publicerades i Örebro läns Botaniska Sällskaps tidskrift T-veronikan 2014, nr 4. På begäran kommer den nu också här i årsskriften och då med följande tillägg. Anders Carlberg gjorde mig uppmärksam på att det publicerats vetenskapliga artiklar om giftiga fåglar. Jag efterforskade då detta via Internet och fann att frånsatt vaktlar och småfåglar som man redan under Romarimperiets tid var medveten om att man åt med risk att bli förgiftad med dödlig utgång, så upptäckte man 1989 en fågel i Nya Guinea som var giftig ända ut i fjäderdräkten. På engelska heter denna fågel Hooded Pitohui, på svenska svarthuvad pitohui, *Pitohui dichrous* (familjen Oriolidae). Giftet upptar den sannolikt genom att äta en giftig skalbaggsart av släktet *Choresive*. Detta skalbaggs-släkte med flera giftiga arter finns också i Sydamerika. Då man redan från 1970-talet hade analyserat nervgiftet som gruppen s.k. pilgiftgrodor har och nu funnit att samma gift, om än i lägre doser, finns i skinn och fjäderdräkt hos svarthuvad pitohui började man kunna lägga

pussel. Det mycket specifika giftet homobatrachotoxin kunde spåras till dessa skalbaggar och man har därför dragit slutsatsen att skalbagarna ur släktet i båda fallen är upphovet till giftupptaget. Att pilgiftgrodor förlorar sitt gift i fångenskap har man känt till länge. Detta har tagits som intäkt för att arterna inte själva producerar giftet. Orsaken till att jag nu tagit upp svarthuvad pitohui i texten är att, enligt min mening, dess fjäderdräkt på samma vis som domherrens uppvisar signalfärgen – jag är giftig. Enda skillnaden är att denna fågel är orange och svart istället för röd och svart. Man har under senare år funnit fler giftiga fågelarter på Nya Guinea, främst sedan man undersökt andra arter i släktet *Pitohui*, men också genom att visa avbildningar i fågelböcker för lokalbefolkningen. Alla är dock inte färgade i rött och svart. En alternativ hypotes till varför pitohui-arterna extraherar giftet är att de blir mindre attraktiva som värdar för fågellöss.

Melryid beetle (*Choresive* spp.) (t.v) är den giftiga skalbagge som svarthuvad pitohui *Pitohui dichrous* (t.h) med all sannolikhet äter för att göra skinn och fjäderdräkt giftig. Bilderna kommer från hemsidan creaturefacts.

Efter ytterligare funderande över domherrens fjäderdräkt har jag också följande förslag, vilket resonemang förutsätter att giftupptaget från trolldruva gör den giftig för predatorer (vilket ännu inte är fastställt). Hane och hona måste visuellt vara närmast identiska för ett djur med sämre färgseende, vilket jag är övertygad om gäller för bl.a. mården. Detta kan vara en fördel för arten som helhet. Då predatorer bland däggdjuren skall lära sig om artens giftighet behöver den endast göra ett misstag, vilket sparar livet på fler individer av domherre. Honans diskretare färgsättning kan vara en fördel om hon tillbringar mer tid vid boet än

hanen. Risken att boet rövas av fågelpredatorer, som har bra färgseende, minskar sannolikt om hanen i mindre utsträckning exponerar sin röda fjäderdräkt intill boet. Enligt uppgifter jag funnit är det i huvudsak honan som står för ruvningen av äggen, medan båda föräldrarna senare matar ungarna. Så vitt jag kunnat utröna är domherre strikt monogam och då paret håller ihop hela vintern och endast ibland ingår i mindre grupper av domherrar finns det sannolikt ingen stark evolutionär utvecklingsgren av praktfull fjäderdräkt för att vinna så många nya partners som möjligt. Detta är annars vanligt hos andra fågelarter, inte minst hönsfåglarna.

Referenser

Eliasson C. 1989. Fjärilar i Medelpad. Medelpads natur 6(1) 11–12.

Rocksén, D. 2005. Så blir fåglar giftiga. Forskning & Framsteg 2005, nr 5.

Internet

www.animalworld.tumblr.com

www.beautyofbirds.com

www.creaturefacts.wordpress.com

En domherrehane som matar sin unge.

Foto: Kjell Store

Olle Asklund till minne

35 år med guckusko i Älvhyttetrakten

I årsberättelserna för Nora Biologisk Förenings verksamhetsår 2005 resp. 2010 presenterade jag den inventering av guckusko i Älvhytteområdet i Vikers socken som då pågick i 25 och sen 30 år. Nu har ytterligare 5 år gått och jag gör därför ännu en sammanfattning av åren med ”grisamagarna” i kalkrika marker runt Älvtälten.

Olle

Strax innan den 35:e inventeringsrundan i juni 2015 gick min far Karl Olov (”Olle”) Asklund bort efter flera års sjukdom. Som jag berättat i tidigare redogörelser var han en mångårig medbesökare och pådrivare i guckuskomarkerna.

Det var han som hade haft Ingvar Andersson som arbetskamrat i parkerna i Nora och det var genom honom jag träffade Ingvar första gången. Vi besökte tillsammans Ingvar vid flera tillfällen genom åren.

Det var pappa Olle som emellanåt påpekade att nu är det snart dags igen att ge sig ut och räkna – en gemensam återkommande högtid som vi båda såg fram emot; inte minst han.

Det var han som när jag inte hade möjlighet istället själv åkte ut och träffade personal från Sveaskog och pekade ut var de måste ta hänsyn vid planerade avverkningar nära några av lokalerna.

Det var Olle som med egen såg röjde upp när träd fallit över ett av bestånden.

Sista gången han kunde följa med ut var för 2-3 år sedan då han och mor följde mig till ”guldsborna” i Älvhytteängen.

Nu finns han inte längre bland oss. Han lämnade som ung det Dalsland som sett honom födas och han fick bli 87 år innan han också lämnade oss i Bergslagen.

Den här redovisningen är tillägnad honom!

Resumé

För den som är intresserad finns alltså två tidigare redogörelser att läsa (2005 och 2010).

Sammanfattningsvis har jag sedan 1981 varje år besökt kända lokaler för orkidén guckusko (*Cypripedium calceolus*) i Älvhyttetrakten i Vikers socken i Nora kommun (Västmanland).

Genom åren har några nya förekomster/dellokalerna påträffats. Det var Berit Ragné som följde med det första året och hon fann då en helt ny lokal för arten. Det händer inte var dag precis.

Förekomsterna har varierat i blomning och antal till följd av årsmånen, förändringar i fuktighet och ljusställning, konkurrens av kringväxande arter. Ibland har förändringarna varit mer svårförklarliga.

Totala antalet bladskott/exemplar, antalet blommande ex. av dessa samt antalet ex. med 2 blommor har räknats.

Kurvorna i bifogad graf visar utvecklingen genom åren med stor variation men också trendkurvor med en ökning som dock planat ut – åtminstone för totala antalet exemplar. Detaljer för enskilda lokaler presenteras nedan.

Inventeringsresultatet

Vad kan man då se efter 35 år? Kan man se tendenser? Hur är utvecklingen i stort och smått?

1. Älvhyttan I, Älvhytteängen

Två dellokaler varav den ”norra” med tre stånd.

Under inventeringsperioden är det fortfarande 1998 med som mest 57 ex. varav 37 blommande som är toppåret.

Under de sista åren är tendensen klart vikande. 2015 blev det sämsta året hittills. Dels har ett av de tre stånden vid den norra dellokalen varit försvunnet sedan 2010, dels fanns 2015 för första gången inga blommande ex. alls på den södra dellokalen. Där blommade 19 ex. i mitten av 1980-talet. 2014 fanns 2 blommande ex. där. När jag då räknade dessa 2 ex. satt det en mördarsnigel och åt på ena skon - en deprimerande upplevelse!

Vad som nu måste till är att skötseln justeras så att man även slårtrår själva guckuskobestånden.

Tendensen är att de sakta växer igen. Det är viktigt att denna enda publika lokal i trakten sköts så att inte bara slohagen i stort bevaras utan även själva växtplatserna för guckusko.

2. Älvhyttan II

Två dellokaler.

I 25-årsrapporten omnämndes igenväxning och ökad skugga och jag efterlyste behovet av röjning. Häromåret skedde så! Lövskogen (med enstaka) barrträd avverkades och numera är den forna skogsdungen istället en hagmark med enstaka träd. Hur har då bestånden svarat på denna förändring i ljusinsläpp?

Rekordåret 1989 sågs 111 ex. varav 37 i blom. Därefter har dessa siffror aldrig uppnåtts. Istället har det varit varierande blomning men hela tiden sakta vikande för att 2012 nå bottennivån med 26 exemplar varav 6 i blom. Direkt efter avverkningen 2014 skedde ingen ökning men 2015 skedde en mindre explosion med 102 ex, 42 blommande och 12 dubbla. Det ska bli intressant att se hur det fortsätter. Jag kan också konstatera att den delokal där Kjell Sundqvist fotade 30 blommande ex. för 45 år sen nu försvunnit då den i samband med avverkningen täckts av kvarlämnat ris. Istället har ett nytt bestånd dykt upp i närheten och detta redan innan avverkningen.

3. Älvhyttan III

Utgången ca 1983. Aldrig funnen/sedd av mig.

Så skrev jag i förra rapporten och så gäller än dag.

4. Älvlången norr I

Två förekomster nära varandra.

Bra ljusförhållanden råder här.

Som mest 29 ex. varav 18 blommande 2009.

Området har sedan dess härjats av vildsvin – en helt ny och beklämmande upptäckt för något år sedan. Lokalen dock hittills opåverkad. Ändå var 2015 det sämsta året sedan 1985.

5. Älvlången norr II

Nyfynd 1981.

Som mest har jag noterat 22 ex. 1990 varav 8 i blom. De sista åren har varit rätt bedrövliga här och 2012 fanns inga blommande ex. alls. De sista åren har 5 ex. funnits varav 1 blommat. Jag har tidigare noterat tuvbildning och uttorkning. Guckuskon har dock delvis ”klätrat ner” från tuvan vilket kanske blir dess räddning. Jag håller ändå frågan öppen från förra rapporten - måhända går den här ändå mot sin undergång? Det vore tråkigt på denna Berits ”egen” lokal.

6. Ävlången syd I

Denna lokal, som fick ett enormt ljusinsläpp till följd av avverkningar, svarade upp med ökande siffror. Snart bjöds dock på konkurrens från högt gräs och annan vegetation. Jag rensar därför friskt varje år och har nu även avlägsnat unggranar runtom.

En mer detaljerad sifferserie presenteras här. Jag har inte kunnat finna någon förklaring till nedgången 2014.

År: antal ex./blom. ex./ex. 2-blom

1988:16/3/1. 1994:22/15/3. 2003:31/15/2. 2006:43/32/11. 2007:32/19/0. 2008:35/17/4.

2009:50/14/6. 2010:46/26/9. 2011:48/27/5. 2012:47/38/4. 2013:44/27/4. 2014:16/5/1.

2015:59/13/3.

Som synes flest: antal ex. 2015/59; antal blom. ex. 2012/38; antal ex. med 2-blom 2006/11.

7. Ävlången syd II

Här skedde röjningar 2004 och man ringbarkade då ett antal träd för att senare ta ner dem utan rotuppslag. Någon avverkning av dessa snart döda träd skedde dock aldrig. Jag tog därför ner träden på egen hand långt senare liksom ett antal unggranar. Nu ökade ljuset rejält. Tyvärr kunde jag också notera att mördarsniglar dykt upp på vägar i området.

Hur gick det då efter ljusökningen? 17 ex. sågs 2015 varav 11 i blom och hela 7 av dessa med dubbelblomning.

8. Ävlången ost

Inplanterad i trädgård från väggkant pga vägarbeten 1963.

I förra rapporten skrev jag: Rekordåret 2004 ses ca 125 blommande ex. Åren 2005-2010 har antalet blommande ex. legat stabilt på 100-115.

Under perioden 2011-2015 har antalet blommande skor minskat från 100 till 60.

Markägaren Barbro H har jag mött här under 35 år. Det är alltid lika roligt att kliva på den lilla spången över fuktdråget, komma in på stugtomten och söka upp henne i eller kring huset.

När jag något år kommit senare i juni än vanligt brukar hon säga att hon just undrat när jag skulle komma. Det är för oss båda, törs jag skriva, ett kärt återseende detta junibesök

Totalkurvan över guckuskons förekomst i Viker 1981-2015

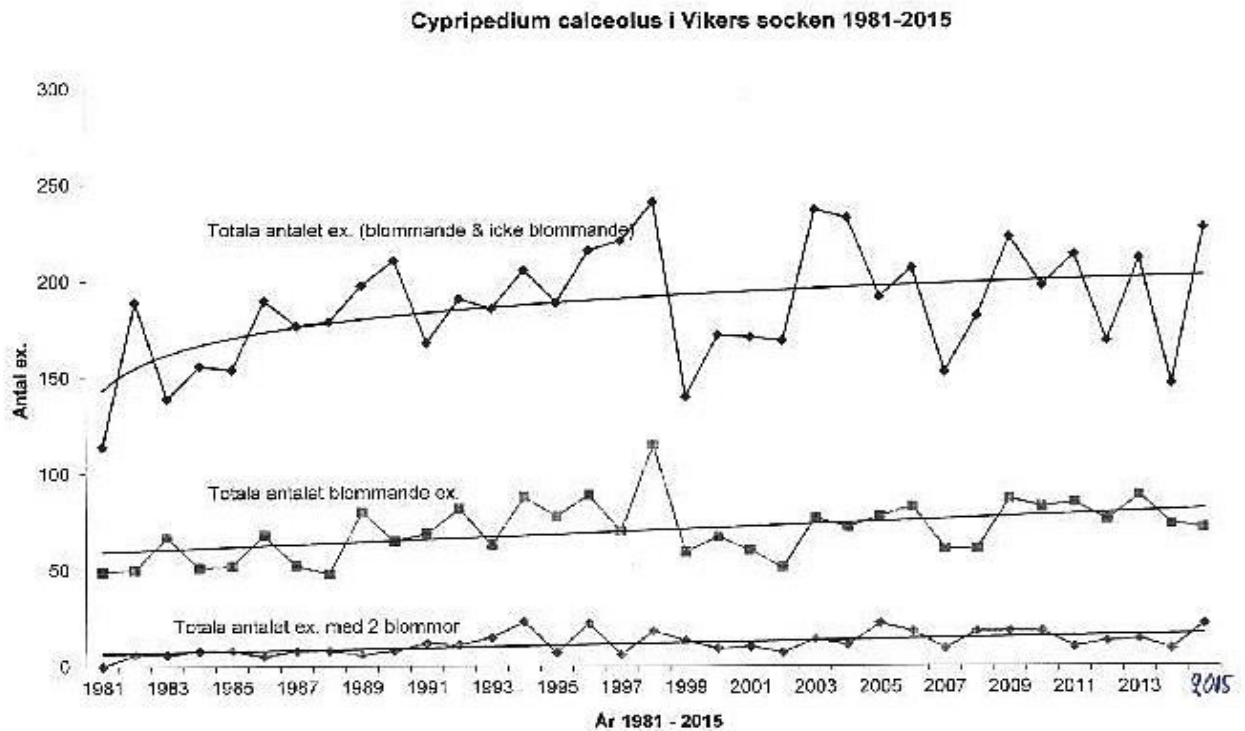
Jag citerar här mig själv från 2010 med vissa justeringar:

Som synes av grafen/kurvan är variationen stor mellan olika år och över tid.

Toppåret 1998 följdes av ett bottenår 1999 tex. Totala antalet exemplar har efter 35 år fortfarande en ökande trend där dock ökningen börjat plana ut.

Totala antalet blommande ex. hade samma toppår som totala antalet ex. (blommande och icke blommande), nämligen 1998. Vid nästa stora uppgång hos totalen (2003) blev ökningen av blommande ex. mindre. Trenden för blommande ex. är dock fortsatt ökande och har inte planat ut som totalen.

Vissa exemplar i bestånden utvecklar två blommor men i högst varierande omfattning genom åren. Toppåren har varit 1994, 1996, 2005 och 2015 då 23, 22, 22 resp. 22 ex. inräknades. Fortsatt ökande trend kan konstateras även här.
 Rejala botten år har varit 1999, 2007 och 2014 vad gäller totalen.
 Observera att kurvan inte innefattar lokal 8.

* * *

Avslutningsvis vill jag åter tacka följeslagare och tidigare uppgiftslämnare och -förmedlare.

Ännu har jag ambitionen att fortsätta följa guckuskons utveckling i Älvhyttetrakten även i framtiden.

Stockholm den 3 februari 2015

Lars Asklund
 Ekehjelmstorget 8
 118 54 Stockholm

lars.asklund@comhem.se

Växtfynd 2015.

I likhet med föregående år har de botaniska aktiviteterna i kommunen mest bestått av återbesök på gamla kända lokaler, inte minst de som är knutna till floravakten. Några fina nyfynd har dock gjorts samt ett par överraskande återfynd. Artportalen har genomgåts och en del av uppgifterna där har tagits med, medan andra måste kontrolleras noggrannare, bl.a. en uppgift om *läkevänderot* öster om Bergsmanshyttan. En gammal lokal för *guckusko* har också trätt fram i dagens ljus.

Först en rättelse i växtfynd 2013. *Fältgentianan* från Sandfallet som tas upp där var i själva verket *senblommande ängsgentiana* med 4-flikiga blommor, en karaktär som inte brukar tas upp i våra moderna floror.

Klippbräckan i Bengtstorp hade tyvärr ett av sina sämsta år hittills. På Skogsbohällen blommade 17 ex. medan den vid järnvägshällen helt uteblev. Vid Skogsbohällen blommande även 4 ex. av *grönkulla*. Lokalen vid Vena ej besökt. Ett antal lokaler för *fält-* och *ängsgentiana* har också kontrollerats. Vid Grecksåsars kapell hittades 1 ex. av *fältgentiana*, vid Kottaberget 5 ex. och vid Nya Pershyttan 1 fjolårsex. Ett glädjande återfynd av samma art gjordes vid Sandfallet där 14 ex. kunde räknas in. Owe Nilsson, Karlskoga, har rapporterat 36 plantor från betesmarken SV om Näsudden i Viker. Vid den äldsta landsvägen upp mot Skoftorp återfanns 1 ex. av *senblommande ängsgentiana* vilket var mycket överraskande, jag fann den där för 33 år sedan. Återfynd av *loppstarr* har gjorts vid bl.a. Nya Pershyttan och Allmänningstorp. Vidare kan nämnas att *lungrotan* vid Älvhyttan fanns kvar, dock nedklippt. Vid Martinvallen återfanns 3 ex. av *purpursporre* och vid Sandfallet blommande 35 ex. av *brudsporre*. *Revfingerörten* utökar sin areal vid Järle kvarn och *backtimjan* sin vid Arntorp där hävd i form av gräsklippning förekommer. Vid Allmänningstorp gjordes återfynd av *granspira* och i fuktmarken med en liten rännil väster om f.d. torpet förekommer en storvuxen, över halvmeterhög orkidé, som närmast påminner om *Jungfru Marie nycklar*, troligen hybrider. Lars Asklund redovisar *guckuskoinventeringen* i en särskild rapport, då det är 35 år sedan den startade.

Genom en förfrågan av Länsstyrelsen har jag fått kännedom om en gammal lokal för *guckusko* vid Kalkudden Oskarsvik. Berit Ragné har intervjuat paret Löthgren som är markägare. Växtplatsen var belägen i närheten av kalkugnsruinen och tidpunkten ett 50-tal år tillbaka. Får väl tills vidare anses som utgången.

En lista över gamla lokaler för en del rödlistade arter har sänts till Länsstyrelsen. Ett herbarium, insamlat av den kända norabon Ingeborg Blom 1912-1914, har genomgåts. De mest anmärkningsvärda arken bestod av *brudsporre* från ”torpängen” i Hammarby, *rödblära*, troligen tagen vid Hagby och *gullklöver* från Limberget Skoftorp.

Nu några av årets fynd.

Kambräken: Vikers sn, vägslut S om Snöbergstorp, 2 ex. Funnen av Anders Carlberg tidigare men nu konfirmerad med utmärkt bild i Artportalen. Nora sn: vid motionsspåret ONO Knutsberg, 1 ex. omedelbart utanför spåret. Ett överraskande fynd. Jag har åtskilliga gånger passerat växtplatsen utan att se den. Kan också ses på bild i Artportalen.

Kambräken söder om Snöbergstorp.

Löktrav: Nora sn, Nora stad, Kungsgatan 35 mot parkering, fynd av Berit Ragné. Allt fler lokaler registreras.

Slöjsilja: Nora sn, Pershyttan, Bergatorp, 1 ex. i buskage nära fågelbord. Denna sirliga umbellat inkommer ibland som förorening i fågelfrö och är tidigare funnen på Dalsta.

Oxtunga: Nora sn, vid transformatorstation SO Knutsberg, 1 ex.

Hampa: Nora sn, Pershyttan, Bergatorp, 3 ex. tillsammans med sjösilja.

Fågelstarr: Vikers sn, Älvhyttan, några ex. i gruset vid missionshuset. Funnen av Peter Bernövall och mig vid exkursion med Vikers hembygdsförening.

Klubbstarr: Vikers sn, källa 600 m. NV Erntorp. Fynd av Niklas Lönell och Jan Edelsjö.

Tagelstarr: Samma lokal och upptäckare som ovanstående art.

Knipparv: Nora sn, Nya Pershyttan, flerstädes och riklig vid körvägar i byn. Inkommen och spridd med skogsfordon vid den pågående avverkningen?

Cikoria: Vikers sn, Storagården, 1 ex. i gräsvall NV om gården.

Vårlök: Nora sn, Järle kvarn, fynd av Joakim Johansson och Anders Carlberg.

Dvärgvårlök: Nora sn, Nora stad, Prästgården, 2 ruggar i gräsmatta. Funnen av Berit Ragné. Nora sn, Nora stad, Järntorgsskolan, fynd av Anders Carlberg.

Jätteloka: Nora sn, Bushagen, 1 grupp i vägkröken nära bäcken. Funnen vid exkursionen runt Åsbosjön.

Luddtåtel: Nora sn, Esstorp vid Stribergsvägen, åtskilliga ex. längs vägen. Ett överraskande och roligt fynd. Verkar utgången på de gamla lokalerna i Gyttopp.

Jättepoppel: Nora sn, Pershyttan, 2 skott på crossbanan vid Simonstorp.

Fågelbär: Nora sn, Fibbetorp, 1 ex. vid vägen mot reservatet.

Kyrkogårdsros: Nora sn, Pershyttan, 1 buske vid parkeringen nära Digerberget. Tidigare ett fynd vid Norrtorp i Gyttopp.

Mörkt kungsljus: Nora sn, transformatorstation SO Knutsberg, 1 ex.

Trådveronika: Nora sn, Pershyttan, rikl. i gräsmark nära Bryggerigården.

Brunklöver: Nora sn, Allmänningstorp, 1 ex. i körvägkant; Källfallet, fynd av Berit Ragné m.fl.

Strandlumner: Vikers sn, N om Rösimmen. Funnen av Michael Andersson och Kjell Store.

Nästrot: Vikers sn, N om Venakärret, 25 ex. Funnen av Jesper Hansson.

Pestskråp: Nora sn, Järle kvarn. Fynd av Anders Carlberg.

//Kjell Sundkvist

Blommande ljustung

Foto: Erik Marcusson.

FÅGELRAPPORT 2015 NORA KOMMUN

Vädret under 2015:

Vinter: Januari blev varmare än normalt, men snötäcket var knappt 25 mm i slutet av månaden. Februari blev också den varm och snötäcket försvann under månaden. En övervintrande järnsparv sågs under perioden och även en del bergfinkar.

Vår: Mars inleddes ostadigt. Värmen ersattes av kyligt väder mot slutet av månaden. April blev också den varmare än normalt men avslutades med kyligare väder. Ganska många ringtrastar rastade liksom sjöorrar i Norasjön och Vikern. Även en vit stork spatserade en dag vid Skoftorp.

Sommar: Alla minns nog den kalla och regniga sommaren. Det var väl bara en vecka i juli som var rejält varm, med temperaturer strax över 30 grader. Kylan och regnet medförde att väldigt många häckande fåglar fick ut några ungar alls. Det märktes tydligt under augusti då de äldre fåglarna drog sig söderut.

Eftersom det knappt fanns några ungfåglar blev det väldigt tomt.

Höst: Om sommaren blev regnig så blev hösten torr och mild. Lantbrukarna hade inga problem att hinna få in spannmålsskörden eller höstplöjningen.

December: Några kalluftinbrott gjorde att sjöarna frös i omgångar. Mest var det dock milt och snön kom först de alla sista dagarna på året.

Ovanligare arter: En ny art för kommunen blev det (nr 247) i och med att två tretåiga måsar sträckte förbi över Nora den 12 november. De sträcker normalt runt den norska kusten, men ett västligt oväder några dagar innan hade troligtvis fört in dessa två in i Bottenhavet. De passade sedan på att ta sig till Västerhavet genom att snedda över Svealand och ner mot Vänern. Två arter som sågs för blott andra gången i kommunen var en ägretthäger i Södra Ås våtmark den 4 juni och en eller möjligen två berglärkor som höll till vid Bergsmanshyttan den 15 november och 13 december.

Bland ovanligare arter som rapporterats under 2015 och som inte är årliga i kommunen kan nämnas mindre sångsvan, bläsgås, ejder, svärta, snatterand, brunand, svarthakedopping, vit stork, småfläckig sumphöna, dubbelbeckasin, lappuggla, vitryggig hackspett, mindre flugsnappare och bändelkorsnäbb.

1. **Knölsvan** *Cygnus olor*

För fjärde året i rad höll ett par revir i södra Fåsjön vid Bergsmanshyttan. Detta år byggdes troligtvis inget bo. Rapporterad mellan 25.2-10.6 och troligtvis var samma par tillbaka 26.10-5.12. (Camilla Pettersson m.fl.). Troligtvis var det samma par som rastade i omgångar i Gyttorps reningsdamm mellan 24.4-2.6. I övrigt kan nämnas 5 ex. sträckande O Älvhyttan 28.2 (Roland Thuvander).

2. **Mindre Sångsvan** *Cygnus columbianus*

1 ex. sträckte NO med 12 sångsvanar Gustavsberg, 9.3. (Håkan Lavebratt).

3. **Sångsvan** *Cygnus cygnus*

Rapporterad under hela året. Omkring 10 ex. övervintrade i och kring Hammarbydammen. Fåglar har också setts i Lillsjön, Vikern och Bornsån. Häckning: Ett par häckade i Gördammen, Dalkarsberg, (Leif Broms) och ett par kläckte fram sex ungar, varav högst fyra ungar blev flygga, i Färvilen, Timanshyttan (Wouter och Merel van Wessel). Ett par förberedde häckning i Södra ås våtmark, men avbröt i tidigt skede.

4. **Sädgås** *Anser fabalis*

Vår: Sammanlagt fyra fynd med totalt 25 ex. mellan 1.3-2.5. Höstfynd saknas.

5. **Spetsbergsgås** *Anser brachyrhynchus*

Tre fynd av sammanlagt nio fåglar.

3 ex. sträckande NO Södra Ås 27.3. 5 ex. rastande Bergsmanshyttan 29.3 samt 1 ex. sträckande NV Södra Ås 19.4.

6. **Bläsgås** *Anser albifrons*

1 2k-fågel rastade Bergsmanshyttan 22.5. Troligtvis samma fågel som rastade utanför Karlskoga dagarna innan.

7. **Grågås** *Anser anser*

Häckning: Minst tre kullar vid Bergsmanshyttan.

Som mest räknades det till 76 rastande ex. vid Bergsmanshyttan 1.9.

Rapporter finns mellan 23.2–9.11.

8. **Vitkindad gås** *Branta leucopsis*

Sex fynd av elva fåglar. En klar minskning jämfört med föregående år.

Vår: 3 ex. Bergsmanshyttan 24.4. 1 ex. Norasjön 25.4. 2 ex. Norasjön 1.5. 2 ex. Bergsmanshyttan 10.5 och 2 ex. förbiflygande Dalsta, 21.5 (Håkan Lavebratt).

Höst: Endast en rapport om 1 ex. som rastade i Born, 9.11. (John Ritsgard).

9. **Kanadagås** *Branta canadensis*

Häckfågel och noterad med 3 ex. rastade Södra Ås 1.1 Efter det från 22.2-15.11 samt 33 ex. Norasjön 17.12 och 11 ex. Norasjön, 24.12. (Håkan Lavebratt).

Största ansamling: 450 ex. i Norasjön 7.11 (Håkan Lavebratt).

10. **Bläsand** *Anas penelope*

Vår: Noterad med sju fynd mellan 27.3–6.5.

Sommar: Två hanar rastade i Gyttorps reningsdamm 8-22.6.

Höst: Noterad mellan 26.9–4.11. med enstaka fåglar i Gyttorps reningsdamm.

11. **Snatterand** *Anas strepera*

1 par rastade i Södra Ås våtmark 26.4. Snatterand är inte årlig i kommunen.

12. **Kricka** *Anas crecca*

Observerad mellan 1.3–8.11. Häckning har konstaterats i Gyttorps reningsdamm. Största flock: 45 ex. Gyttorps reningsdamm, 1.9.

13. **Gräsand** *Anas platyrhynchos*

Allmän året om. Ca 200 ex. övervintrar varje år. Flest efter Åpromenaden i Nora.

14. **Stjärtand** *Anas acuta*

Endast en rapport: 1 hane rastade Sjövik, norra Fåsjön, 25.3 (Gunnar Rehn).

15. **Årta** *Anas querquedula*

Fem ex. (tre hanar och två honor) rastade i Södra Ås våtmark 29.3. Marsfynd får anses vara ovanligt tidigt för att vara denna tropikflyttare.

16. **Skedand** *Anas clypeata*

Ett par rastade i Södra Ås våtmark 28.4-10.5. 1 hane rastade i Gyttorps reningsdamm 18.5-19.6. Den 19.5 fanns även en hona i dammen.

17 **Brunand** *Aythya ferina*

Ett par rastade i Gyttorps reningsdamm 22.4. (Kjell Sundkvist). Arten är inte årlig i kommunen.

18. **Vigg** *Aythya fuligula*

Häckning: Minst fyra kullar i Gyttorps reningsdamm.
I övrigt observerad mellan 1.3–30.11.

19. **Ejder** *Somateria mollissima*

1 hane rastade vid Norra Ryssholmen, Norasjön, 1.5. (Håkan Lavebratt m.fl.).

20. **Sjörre** *Melanitta nigra*

Hela 16 fynd av 106 rastande fåglar enligt följande:

Vår: 1 hane Norasjön 18.4 (Håkan Lavebratt). 13 ex. Vikern 25.4. 5 ex. Norasjön 25.4. 16 ex. Norasjön 26.4 (Håkan Lavebratt). 5 ex. Vikern 29.4. 2 ex. Vikern 1.5. 11 ex. Vikern 2.5 (Roland Thuvander). 10 ex. Norasjön 2.5 (Anders Hutter). 15 ex. Norasjön 5.5 samt 2 ex. Norasjön 5.5 (Håkan Lavebratt).

Höst: 1 ex. Trängbobadet 11.10 (Håkan Lavebratt) och 27 ex. Norasjön 29.10 (Peter Bernövall).

21. **Svärta** *Melanitta fusca*

Tre par rastade i Norasjön 21.4.

22. Knipa *Bucephala clangula*

Sedd året om. Häckfågel.

Vinter: Sedd på olika platser, men Järleån är det säkraste stället att träffa på arten. Största flock: 135 ex. rastade Bergsmanshyttan 1.11.

23. Småskrake *Mergus serrator*

Ingen konstaterad häckning detta år.

Observerad under våren mellan 10.4–30.5 i Norasjön och Åsbosjön. Dessutom observerad med två hanar i Hyttfallet, Järleån 10.5 och en hane i Åsbosjön 19.6. Höst: En adult hane rastade i Norasjön 29.10.

24. Storskrake *Mergus merganser*

Rapporterad mellan 22.2-28.12.

25. Järpe *Bonasa bonasia*

Rapporterad från sju olika platser i kommunen. Dammsjön, Pershyttan, Digerberget, Klampen, Holmsjön, Stensjön och Sågheden.

26. Orre *Tetrao tetrix*

Observerad på 14 lokaler i kommunen. Inga häckningar eller ungfåglar är rapporterade.

27. Tjäder *Tetrao urogallus*

Endast observerad på sex lokaler i kommunen. Inga säkra häckningar är rapporterade.

28. Vaktel *Coturnix coturnix*

1 ex. spelade Oskarsvik, nätterna mellan 11-13.6. (Roland Thuvander m.fl.).

29. Fasan *Phasianus colchicus*

Fortsatt många rapporter av utsläppta fasaner. De har setts i Nora, Ulriksdal, Fibbetorp, Västra Öskevik, Skrikarhyttan, Fibbetorp, Glifsa och Södra Ås. Oftast försvinner fasanerna någon gång under året, men nya utplanteringar gör att arten finns kvar.

30. Smålom *Gavia stellata*

En lyckad och en misslyckad häckning. Lite oroande att smålommens häckningar inte går särskilt bra. Rapporterad mellan 22.3–4.9

31. Storlom *Gavia arctica*

En säker häckning med en flygg unge i Bälgsjön (Emma Ekman).

Rapporterad mellan 29.3–10.10

32. Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

1 ex rastade i Gyttorps reningsdamm 10.4.

33. Skäggdopping *Podiceps cristatus*

I Norasjön har skäggdoppingar observerats mellan 28.3–17.11 samt 22-23.12. Minst ett par fanns i Norasjön under häckningstid. Paret fick ut en flygg unge. Rastande fåglar under flyttning har setts i Åsbosjön: 2 ex. 11.4 och 1 ex. 30.9. 1 ex. sågs rasta i Vikern 1.5. (Roland Thuvander).

34. Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Vår: Fyra ex. rastade Vikern 9.4 (Roland Thuvander m.fl.).

Höst: Tre ex. rastade i Norasjön 28.10 (Håkan Lavebratt m.fl.).

35. Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Vår: Sammanlagt 25 fåglar sågs mellan 7.3–21.5.

Höst: Sammanlagt 8 fåglar sågs mellan 23.7–27.9.

36. Ägretthäger *Ardea alba*

1 ex. rastade i Södra Ås våtmark 4.6. (Roland Thuvander m.fl.). Andra fyndet av arten i kommunen. Båda fynden är gjorda i Södra Ås våtmark.

37. Gråhäger *Ardea cinerea*

Häckning: Hörda ungar från Alntorpsmossen 12.6.

Vinter: 1 ex. sträckande V Nora, 8.12. och 1 ex. förbiflygande Dalsta, 13.12.

(Håkan Lavebratt). I övrigt påträffad mellan 17.3–13.11.

En orädd gråhäger i Järnboås.

Foto: Kjell Store

38. Vit stork *Ciconia ciconia*

Ett ex. födosökte på nygödslad åker i Skoftorp 24.4. (Tomas Lönnström från traktor).

39. Bivråk *Pernis apivorus*

Bivråk har möjligtvis häckat i närheten av Glifsa (Lisbeth Uhr). Arten har setts under häckningstid vid Fogdhyttan, Älvhyttan, Alntorp och Södra Ås.

40. Havsörn *Haliaeetus albicilla*

Att Havsörnen ökar visar mängde rapporter. År 2015 finns hela 25 rapporter. Tre ex. tillsammans har setts över Åsbosjön 22.11 (Tomas Uhr m.fl.) och vid Lilla Stensjön 13.12 (Erik Marcusson). Inga rapporter från sommaren. Rapporterad mellan 17.1-24.4 och 9.9-30.12.

41. Brun kärrhök *Circus aeruginosus*

Sedd mellan 12.4–17.9. Under häckningstid har adulta fåglar setts i anslutning till Venakärret, Älvhyttan. I mitten av juli fanns en hona och en ungfågel vid Södra Ås våtmark, vilket möjligen kan tyda på häckning någonstans i närheten.

42. Blå kärrhök *Circus cyaneus*

Sammanlagt fyra exemplar.

Vår: En hane Järle kvarn, 4.4 och 1 hona sträckande N 18.4 (Håkan Lavebratt).

Höst: 1 ungfågel sträckande S 4.9 och en honfärgad sträckande S 8.11. Båda vid Södra Ås.

43. Duvhök *Accipiter gentilis*

Totalt 17 rapporter jämt fördelat under året. Två konstaterade häckningar.

44. Sparvhök *Accipiter nisus*

Två häckningar. Bergsäng och Snöbergsmossen (Roland Thuvander).

Sammanlagt 39 rapporter under året.

45. Ormvråk *Buteo buteo*

Häckfågel. Sedd mellan 2.3–10.10 samt ett sent fynd Bidalite, Gytorp, 19.12.

46. Fjällvråk *Buteo lagopus*

Fem rapporterna är en tämligen normal ”skörd”.

Vår: 1 ex. Södra Ås 2.3 och 1 ex. Bergsmanshyttan 12.3 (Claes Dyst) 1 ex.

Gustavsberg, 21.3 (Håkan Lavebratt) samt 1 ex. Åsbosjön 23.4.

Höst: 1 ex. sträckande S Norasjön, 18.10 (Håkan Lavebratt).

47. Kungsörn *Aquila chrysaetos*

Sex observationer, varav en rapport från sommaren (juli).

1 ex. Västgöthyttan 5.1 (Lena Albinsson). 1 adult Kottaberget 7.2. 1 yngre fågel. Ötorp, Stadra 12.2 (Kjell Johansson). 1 ex. Dalhem 6.3 (Erik Marcusson). 1 ex. Pershyttan 10.7 (Kjell Sundkvist). 1 ex. Holmsjön 28.11.

48. Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Rapporterad mellan 3.4–28.8. Det troliga är att flera par häckade i kommunen, men det finns inga rapporter om lyckade häckningar.

49. Tornfalk *Falco tinnunculus*

En säker häckning: Knapptorp i tall. Minst två flygga ungar. En misslyckad häckning i Alntorp där holken ramlade ner från en ladugavel i början av häckningssäsongen. Flera troliga häckningar. Rapporterad mellan 12.4–29.9.

50. Stenfalk *Falco columbarius*

Sex rapporter.

Vår: 1 hane Trängbobadet 20.3 (Håkan Lavebratt). 1 ex. sträckande NV Norasjön 17.4. 1 ex. Bergsmanshyttan 30.4 (Claes Dyst). 1 ex. Södra Ås 10.5. Höst: 1 ex. Skrikarhyttan 24.8 (Roland Thuvander).

51. Lärkfalk *Falco subbuteo*

Trolig häckning på ö i Fåsjön. (Madelene Malkert). Sedd på flera ställen under häckningstid. I övrigt rapporterad mellan 30.5–19.9.

52. Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

1 adult hona rastade vid Bergsmanshyttan 15.4.

53. Vattenrall *Rallus aquaticus*

Fåglar har hörts från Södra Ås våtmark vid åtta olika datum mellan 16.7-2.9. den 3.8 hördes två fåglar från våtmarken.

54. Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*

1 ex. hördes främst nattetid mellan 6-14.5 Södra Ås våtmark.

55. Kornknarr *Crex crex*

Sammanlagt spelade kornknarrar på fem platser.

1 ex. Hagbyängar 26.5-18.7 (Peter Bernövall m.fl.). 1 ex. Bergsäng 29.5–1.7. 1 ex. Södra Ås 9-28.6. 1 ex. Vassland 12-22.6 (Roland Thuvander m.fl.). 1 ex. Västra Öskevik 18.7.

56. Sothöna *Fulica atra*

Observerad mellan 18.3–3.8 i Gyttorps reningsdamm och Södra Ås våtmark. I Södra Ås våtmark fanns minst tre ruvande par. Det är okänt om några fick ut

några ungar eftersom vattennivån snabbt sjönk undan. I Gyttorps reningsdamm fanns minst tre olika kullar av olikstora ungar.

57. Trana *Grus grus*

De första tranorna sågs sträcka över på flera platser den 18.3 Dock har inga säkra häckningar rapporterats. Den sista rapporten rör hela 74 ex. som sträckte SV över esstorp, Nora den 12.10 (Lisbeth Uhr).

58. Strandkata *Haematopus ostralegus*

1 ex. rastade Trängbobadet 13.4. 2 ex. rastade Trängbobadet 25.5 (Håkan Lavebratt). 1 ex. förbiflygande Dalsta 6.6. (Berit Ragne). 12 ex. förbiflygande Dalsta 6.7 (Håkan Lavebratt) och 6 ex. rastade Trängbobadet 23.7 (Håkan Lavebratt).

59. Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

1-2 ex. Stora Mon 2-3.5 (Anders och Anita Hutter m.fl.). 1 ex. Skrikarhyttan 27.4 (Roland Thuvander) och 1 hane på samma lokal 12.5-3.6.

60. Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Rapporterad mellan 14.3–13.9. Häckning har även i år skett på Snöbergsmossen. Största flock: 42 ex. Skrikarhyttan 10.5. (Roland Thuvander).

61. Kustpipare *Pluvialis squatarola*

4 ex. sträckande SV Södra Ås 26.7 1 ex. 2-3.8 Trängbobadet (Håkan Lavebratt) 1 ex. förbiflygande Dalsta 4.9 (Håkan Lavebratt).

Kustpipare

Foto: Erik Marcusson

62. Tofsvipa *Vanellus vanellus*

Observerad mellan 3.3–27.9 samt 1 ex. 9.11 Södra Ås. Häckning har åtminstone skett vid Alntorp. Största flock: 70 ex. Bergsmanshyttan 14.3.

63. Brushane *Calidris pugnax*

1 ex. sträckande 10.5 och 1 hane rastande 19.6. Båda vid Södra Ås våtmark.

64. Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

Vår: 1 ex. spelade på kvällen 21.4. Södra Ås våtmark.

Höst: 1 ex. 29.9 och 1 ex. 26.10 Södra Ås våtmark.

65. Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

Rapporterad mellan 14.3–6.11. Som vanligt flest rapporter från Södra Ås, men också rapporterad från Venakärret, Alntorp, Södra Husby, Knutsberg, Bergsmanshyttan, Nedre Bondborn, Snöbergsmossen och Rösimmen.

Spelande enkelbeckasin

Foto: Erik Marcusson

66. Dubbelbeckasin *Gallinago media*

Vår: Hördes spela i Södra Ås våtmark 11-13.5 och 1 ex. stöttes på samma lokal 31.5. Höst: 1 ex. rastade på samma lilla punkt intill Södra Ås våtmark 19-20.9.

67. Morkulla *Scolopax rusticola*

Två konstaterade häckningar Fyra kycklingar 28.6 (Kjell Store) och 1 oflygg unge Gyttorps reningsdamm 22.7. I övrigt rapporterad mellan 24.3–21.10.

68. Myrspov *Limosa lapponica*

Vår: 21 ex. sträckande N Bergsmanshyttan 10.5 och 2 ex. str. Åsbosjön 10.5.

Höst: 12 ex. Sträckande SV Södra Ås 26.7 och minst 40 ex. str. SV Nora 26.7.

69. Småspov *Numenius phaeopus*

Vår: 1 ex. rastade Skrikarhyttan 30.5.

Höst: 1 ex sträckande SV Södra Ås 19.6. 1 ex. sträckande SV Dalsta 4.7. 20 ex. Sträckande S Dalsta 21.7 samt 2 ex. sträckande SV Trängbobadet 23.7. De tre senaste rapporterna (Håkan Lavebratt).

70. Storspov *Numenius arquata*

Endast 13 rapporter, vilket visar hur snabbt storspoven minskar. Observerad på vårsträck mellan 11.4-13.5. Och rapporterad vid fem tillfällen under höststräcket mellan 4.6-1.8. Största flock: 70 ex. sträckte NO Dalsta 18.4 (Håkan Lavebratt).

Morkulleunge

Foto: Kjell Store

71. Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*

Häckfågel. Påträffad mellan 22.4–7.8.

72. Skogssnäppa *Tringa ochropus*

På Snöbergsmossen har varnande fåglar noterats som tyder på häckning. Spelade fåglar har påträffats på flera lämpliga platser. Påträffad mellan 6.4–1.8.

73. Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

Rapporterad endast vid 5 tillfällen och då med ensamma fåglar.

Vår: Noterad 4.5 och 6.5.

Höst: Noterad 21.7, 2.8 och 26.8.

74. Grönbena *Tringa glareola*

Rapporterad mellan 30.4–2.8. Häckande fåglar rapporteras från Snöbergsmossen med tre varnande fåglar.

75. Rödbena *Tringa totanus*

Endast ett fynd: 1 ex. förbiflygande Södra Ås våtmark 10.5.

76. Dvärgmå *Hydrocoloeus minutus*

1 adult sträckande SV Norasjön 17.7.

77. **Skrattmå** *Larus ridibundus*

Rapporterad mellan 20.3–5.8.

Ca 30 ungar 1.7 på ö i Älvlången (Roland Thuvander).

78. **Fiskmå** *Larus canus*

Vinter: 2 1K-fåglar Norasjön 13.12 (Håkan Lavebratt)

Därutöver rapporterad mellan 17.3-22.11

79. **Silltrut** *Larus fuscus*

Två rapporter om mörkmantlade silltrutar.

1 ad. rastade Södra Ås 10.5 och en ad. förbiflygande Norasjön 12.5.

80. **Gråtrut** *Larus argentatus*

Rapporterad mellan 28.2–27.12 Häckning: Liksom fjolåret, minst ett par i Sången (Lars Skoglund). Troligtvis häckade ett par på Storön i Vikern.

81. **Havstrut** *Larus marinus*

Fyra rapporter om 12 fåglar. Mest anmärkningsvärt är 9 fåglar som rastade i Norasjön 20.3. I övrigt 1 ad. Norasjön 24.3. 1 ad. Södra Ås 27.3 och 1 1K Norasjön 16.9.

82. **Tretåig må** *Rissa tridactyla*

NY ART I KOMMUNEN. 1 adult och en ungfågel sträckte SV över Norasjön 12.11 (Håkan Lavebratt m.fl.). De bägge fåglarna hade troligtvis blåst in i Bottenhavet eller Finska viken och sedan genat över Mellansverige in från Gävlebukten via Vänern och vidare ut i Kattegatt.

83. **Silvertärna** *Sterna paradisaea*

7 ex. sträckande NO Södra Ås våtmark 10.5 och samma datum 1 ex. sträckande NO Skrikarhyttan.

84. **Fisktärna** *Sterna hirundo*

Rapporterad mellan 5.5–5.8 och 3 ex. sträckande SV Södra Ås 4.9.

Häckning: Minst 10 par häckade på Norshällen i Sången (Lars Skoglund).

85. **Tamduva** *Columba livia*

Påträffad på olika platser inne i Nora samt Ulriksdal Västra Öskevik, Järnboås, Gyttopp, Skrikarhyttan, Älvhyttan, Södra Ås och Alntorp.

86. **Skogsduva** *Columba oenas*

22 rapporter mellan 28.2–1.9. Inga rapporter om permanenta sommarrevir.

87. **Ringduva** *Columba oenas*

Vinter: 2 ex. Esstorp nära Plåthammarsbron 23.1-2.3 (Lisbeth Uhr m.fl.).
Rapporterad fram till 29.10. Största flock: ca 200 ex. Skrekarhyttan 3.6.

88. Turkduva *Streptopelia decaocto*

Ovanligt många rapporter. Antagligen rör det sig om samma fåglar som rört sig i området.

1 ex. Dalsta 4.4 (Claes Dyst). 1 ex. Hjernet 16.4 (Claes Dyst). 1 ex. Striberg 19.4 (Joakim Johansson m.fl.). 1 ex. Bergsäng 27.4. 1 ex. Södra Ås 1-11.5 (Carina Wahlström). 3 ex. Gyttorp 11.5 (Camilla Pettersson). 2 ex. Bergsäng 24-25.5 (Erik Olsson m.fl.).

89. Gök *Cuculus canorus*

20 rapporter om ropande gökar mellan 9.5–5.7 samt en ungfågel Karthällö mossen 14.8 (Kjell Johansson).

90. Berguv *Bubo bubo*

Berguven verkar sjunga på allra sista versen. Stor minskning på många platser i Mellansverige. 1 ex. Knutsberg 25.2 (Kjell Store) och troligtvis samma fågel Pershyttan 23.4.

91. Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Hörd och eller sedd på 12 olika lokaler. De flesta i kommunens norra del men även några i den södra delen.

92. Kattuggla *Strix aluco*

Observerad på 26 lokaler.

Sju säkra häckningar där ungar setts eller hörts: Fogdhyttan, Älvhyttan, Björklund, Stadsskogen, Björkborn, Västra Sund och Hammarby. Säkert finns fler häckningar som tyvärr inte blivit rapporterade.

93. Lappuggla *Strix nebulosa*

1 ex. av denna ståtliga uggla lyckades bli fotograferat vid Tjärnatorp 12.10 (Katarina och Torsten Åman).

94. Pärluggla *Aegolius funereus*

Sex ropande fåglar, som är hörda från Håkansbodaberget, Skogshyddan (Emma Ekman), Västgöthyttan (Bernt Härdell), Enbergsäng, Älvsnabben samt Norge.

95. Nattskärria *Caprimulgus europaeus*

Spel har hörts på sju olika platser: 1 ex. Södra Ås våtmark 18.5 och 19.6. 1 ex. Alntorp 30.5 och 12.6. 1 ex. Gåsöгат 1.6 (Roland Thuvander). 1 ex. Lejonbacken 12.6. 1 ex. Älvhyttan 16-19.6 (Roland Thuvander). 1 ex.

Dalbotorpravinen 6.7 och 4.8 (Anders och Anita Hutter m.fl.). 1 ex. Uvberget 6.7 (Anders och Anita Hutter).

Dessutom har en hona setts i Lindesby 23.6 (Roland Thuvander m.fl.) och 1 ex. förbiflygande 5.9 (Peter Bernövall).

96. Tornseglare *Apus apus*

Rapporterad mellan 10.5–29.8. Flera par fick ut ungar trots det kalla sommarvädret.

97. Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Endast två rapporter. 1 ex. Järleborg 31.7 (Albin Maurizon) och 1 ex. Åsbosjön 7.8.

98. Göktyta *Jynx torquilla*

Endast rapporterad från tre platser, vilket bör oroa hur det står till med denna trevliga art.

1 ex. Stora Mon 25.4. 1-2 ex. Vikers kyrkogård 25.4-12.5 samt 1 ex. Ormtjärn 12.6 (Roland Thuvander).

99. Gråspett *Picus canus*

Färre rapporter än 2014. Ett par observerades mellan 5.1-12.6 norr om Holmsjön. De borde ha gjort ett häckningsförsök, men ingen boletning förekom på lokalen. I övrigt 1 ex. Dalkarsberg under februari (Leif Broms). 1 ropande hane Knutsberg 11.3 (Hans Norelius m.fl.). 1 hane Älvhyttan 15.10 (Roland Thuvander) samt 1 förbiflygande Skathöjden 20.12 (Kjell Store).

Gråspett hona. Foto Leif Broms

100. Gröngöling *Picus viridis*

Rapporterad från 24 lokaler i kommunen.

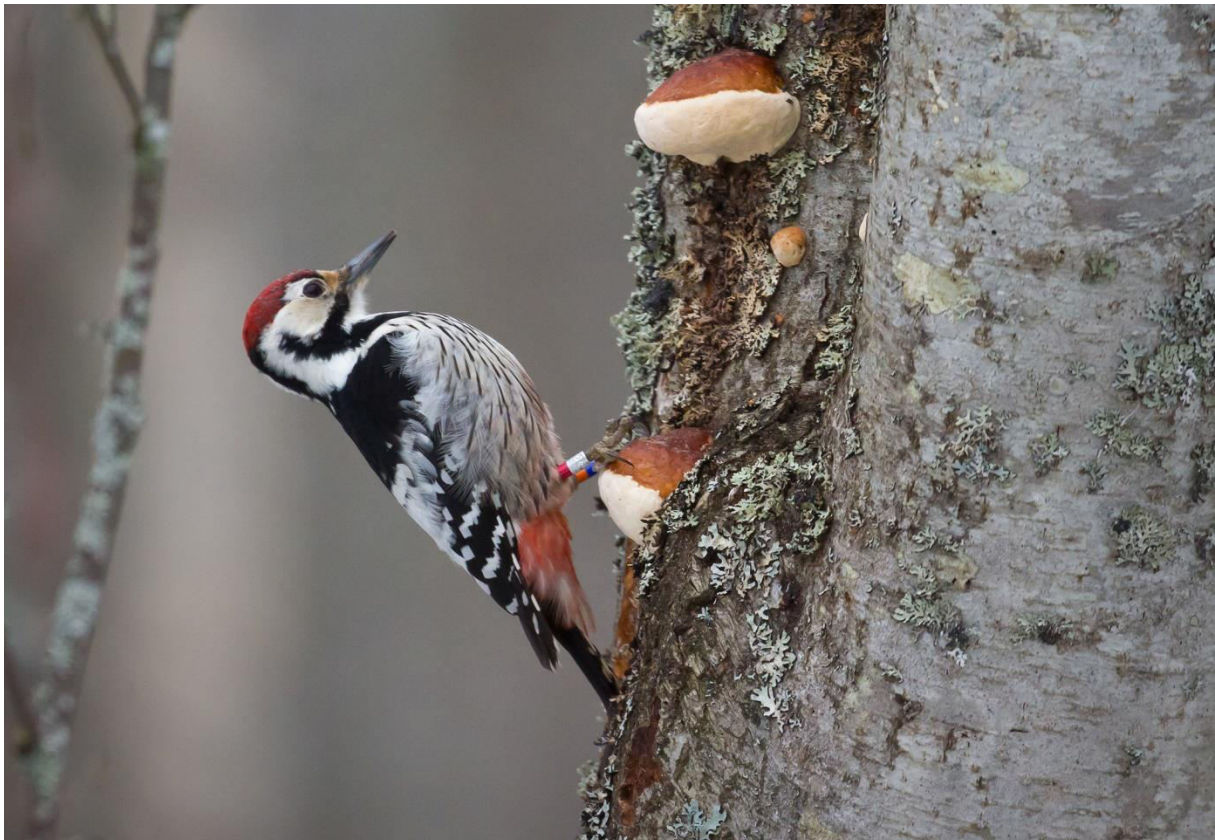
101. Spillkråka *Dryocopus martius*

Rapporterad från 32 lokaler i kommunen.

102. **Större hackspett** *Dendrocopos major*
Allmän.

103. **Vitryggig hackspett** *Dendrocopos leucotos*

En hane upptäcktes på matning väster om Nora. Hanen föddes upp av Nordens Ark och släpptes ut i västligaste Värmland 2013. Sågs och hördes trumma från slutet av februari till april. Sågs tillfälligt en gång i maj och en gång i oktober.

Den individmärkta vitryggiga hackspetthanen på klibbticka.

Foto: Roland Thuvander

104. **Mindre hackspett** *Dendrocopos minor*

Häckning: Nyss flygga ungar har påträffats vid Gyttorps reningsdamm 27.6 och på Hitorp 3.7 (Berit och Ulf Ringstrand) Arten är också observerad i Älvhyttan, Törningsdal, Järleåns naturreservat, Bergsmanshyttan, Åkerby, Holmsjön, Pershyttan, Knutsberg och omkring Nora.

105. **Tretåig hackspett** *Picoides tridactylus*

En konstaterad häckning strax utanför Limbergets naturreservat (Kjell Store). Där även fåglar sågs under november och december. 1 par sågs och hördes trumma i Stensjöns naturreservat 5.1. 1 hona Dalbotorpsravinen under våren (Kjell Store).

106. **Trädlärka** *Lullula arborea*

Som mest 3 ex. Stora Mons grustäkt 21.3-6.9. Man kan nog anta att ett eller flera par har häckat framgångsrikt, eftersom arten är noterad in i september månad.

107. **Sånglärka** *Alauda arvensis*

Fortsatt minskning. Rapporterad mellan 24.2-20.10. Framgångsrik häckning med minst tre ungar Södra Ås våtmark. Största flock 15 ex. Bergsmanshyttan 28.8.

108. **Berglärka** *Eremophila alpestris*

Andra fyndet i kommunen, bara ett år efter första fyndet. 1 hane rastade vid Bergsmanshyttan och sågs både den 15.11 och 13.12 (Claes Dyst m.fl.).

109. **Backsvala** *Riparia riparia*

Hela 19 rapporter mellan 27.4-1.6 samt 25.7-5.9. Alla från Gyttorps reningsdamm eller närliggande Södra Ås våtmark. Som mest sågs 4 ex. vid reningsdammen 18.5 (Gunde Persson och Gunilla Steinman).

110. **Ladusvala** *Hirundo rustica*

Häckfågel som är observerad mellan 23.4-26.9

Stor ansamling: Ca 500 ex. födosökte vid Södra Ås våtmark 1.9.

Rastande ladusvalor i Järnboås

Foto: Kjell Store

111. **Hussvala** *Delichon urbicum*

Observerad mellan 24.4-1.9. Som mest födosökte ca 50 ex. över Gyttorps reningsdamm 31.5. arten minskar.

112. **Trädpiplärka** *Anthus trivialis*
Häckfågel. Observerad mellan 25.4-5.9.

113. **Ängspiplärka** *Anthus pratensis*
Rapporterad mellan 26.3–27.10. Häckning har skett på Karthälleö mossen, Snöbergsmossen och Venakärret. Största flock: ca 100 ex. rastade Södra Ås våtmark 19.9.

114. **Rödstrupig piplärka** *Anthus cervinus*
Även 2015 sågs förhållandevis många rödstrupiga piplärkor. Alla mellan 2-6.9. 1 ex. Älvhyttan 2.9 (Roland Thuvander). 2 ex, 1 ex och 1 ex. Södra Ås våtmark den 2, 4 respektive 5.9. 2 ex. och 3 ex. Bergsmanshyttan 3 respektive 6.9.

115. **Gulärta** *Motacilla flava*
Observerad på flyttning mellan 5.5-23.5 samt 2.8-19.9 samt 1 ex. Södra Ås våtmark 16.7. Det senare kan eventuellt tyda på häckning.

116. **Forsärta** *Motacilla cinerea*
Rapporter finns mellan 19.3–8.10. Samt 1-2 ex. Kvarnbron 20.11-16.12. Lokaler (12 st.) där observationer gjorts som tyder på häckning eller där häckning konstaterats:
Kvarnbron, Plåthammarsbron, Pershyttan, Gyttorps reningsdamm, Bornsån, Hyttfallet, Hammarby, Järle kvarn, Törningsdal, Älvhyttan, Stenbron (Järnboås), Sågen.

Häckande forsärlehane i Rastälven. Verkar finnas gott om mat. Foto: Kjell Store

117. **Sädesärsla** *Motacilla alba*
Rapporterad mellan 31.3-13.10.

Sædesærsla

Foto: Erik Marcusson

118. **Sidensvans** *Bombycilla garrulus*
Sidensvansar har rapporterats mellan 2.1–23.3 samt 3.10 och 22.10–31.12.
Största flock: Ca 500 ex. Gunnarsberg, Nora 26.10 (Peter Bernövall).

119. **Strömstare** *Cinclus cinclus*
Under vintern har det observerats strömstare i Järleån, Kvarnbron, Bornsån samt Rastälven.
Häckning eller häckningsförsök har skett vid Järle kvarn, Bornsån och Nyhyttan.

120. **Gärdsmyg** *Troglodytes troglodytes*
Minst sju övervintrande gärdsmygar rapporterades under januari och februari.
Sju gärdsmygar är rapporterade under december. Ganska vanlig häckfågel.

121. **Järnsparv** *Prunella modularis*
Den järnsparv som upptäcktes på en fågelmatning i Södra Ås dagen innan nyårsafton 2014 sågs vid olika tillfällen intill fågelbordet fram till 6.3 2015. I övrigt observerad mellan 1.4-10.10.

122. **Rödhake** *Erithacus rubecula*
Vinter: 1 ex. Dalsta 1.1-25.2 (Berit Ragné, Håkan Lavebratt m.fl.). Observerad mellan 17.3-4.10. Alltså sågs inga rödhakar för ovanlighets skull i Nora under de två sista månaderna på året.

123. **Blåhake** *Luscinia svecica*
Sammanlagt tre fynd av fem fåglar.
Vår: 3 ex. (2 hanar och 1 hona) Södra Ås våtmark 12.5.
Höst: 1 ex. Södra Ås våtmark 2.9 och 1 ex. Alntorp 13.9.

Järnsparv i Järnboås.

Foto: Kjell Store

124. **Rödstjärt** *Phoenicurus phoenicurus*

Tre par häckade i holkar i Lilla Mon (Karin Berg) och 1 nyss flygg unge sågs i Bergsäng 11.7 (Erik Olsson). Troligtvis häckade något eller några par inne i Nora. Rapporterad mellan 28.4–20.8.

Rödstjärt i Järnboås

Foto: Kjell Store

125. **Buskskvätta** *Saxicola rubetra*

Häckfågel som noterats mellan 26.4–13.9.

126. **Stenskvätta** *Oenanthe oenanthe*

Påträffad mellan 19.4–30.5. En möjlig häckning vid Södra Ås våtmark där ett par uppehöll sig under juli månad och en ungfågel sågs 25.7.

På hösten sågs fåglar 3–26.9 samt ett sent fynd på Vikers kyrkogård 29.10.

127. **Ringtrast** *Turdus torquatus*

Observerad mellan 14.4-3.5. Totalt rastade runt 15 ex. under perioden..

I Södra Ås uppskattas antalet rastande fåglar till 11 ex. mellan 14.4-3.5. 1 hane Trängbobadet 19.4. 1 hane Västra Sund 25.4 samt 1 ex. Järnboås 2.5 (Kjell Store).

Ringtrast i Järnboås

Foto: Kjell Store

128. **Koltrast** *Turdus merula*

Allmän. Övervintrande fåglar i Nora och ute på landsbygden där det finns äpplen o. dyl.

129. **Björktrast** *Turdus pilaris*

Allmän. Övervintrar bl.a. inne i Noras villaträdgårdar. Arten minskar starkt i Danmark och södra Sverige.

130. **Taltrast** *Turdus philomelos*

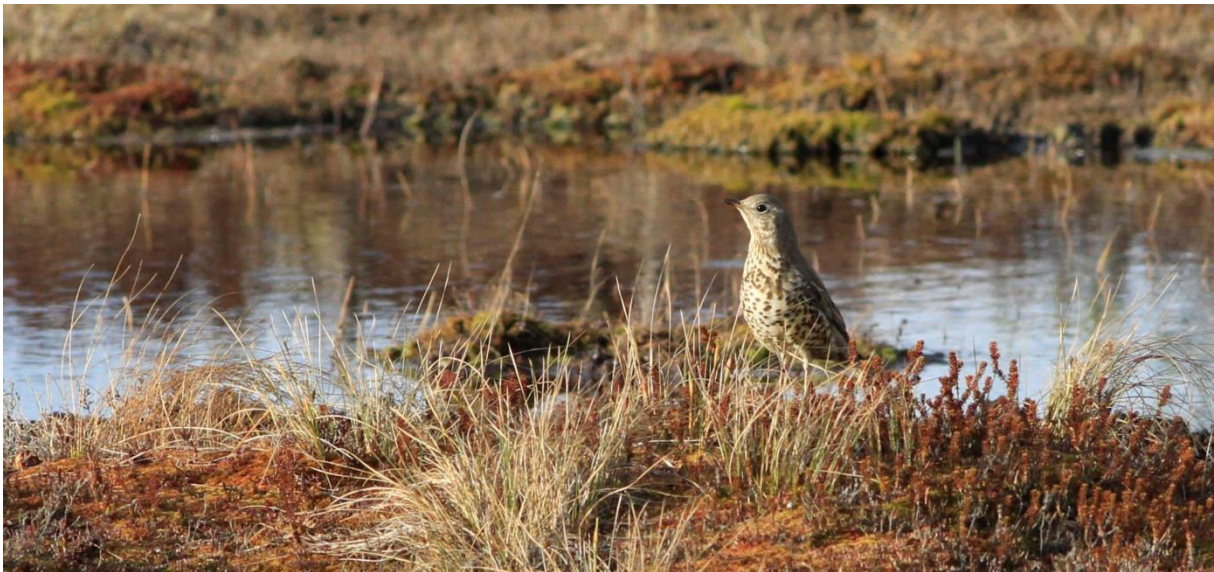
Häckfågel. Rapporterad mellan 9.4–10.10.

131. **Rödvingetrast** *Turdus iliacus*

Rapporterad mellan 18.3-8.11. Största flock: 75 ex. Älvhyttan 14.4 (Roland Thuvander).

132. **Dubbeltrast** *Turdus viscivorus*

Häckfågel som häckar i skog men ses ofta födosöka på närliggande fält. Årets första dubbeltrastar rapporterades från Södra Ås den 15.3 och årets sista vid Skrikarhyttan den 1.11. Som mest rapporterades 11 ex. Skofthyttan 28.3.

Dubbeltrast vid mossgöl.

Foto: Erik Marcusson

133. Gräshoppsångare *Locustella naevia*

Liksom fjolåret endast en sjungande fågel: 12.6 Alntorp (Roland Thuvander m.fl.).

134. Flodsångare *Locustella fluviatilis*

Tre sjungande fåglar är en mer än fjolåret.

1 ex. Bushagen 29.5-2.6 (Roland Thuvander m.fl.). 1 ex. Alntorp 30.5-23.6 (Anders Hutter m.fl.) och 1 ex. Västra Öskevik 18.7.

135. Sävsångare *Acrocephalus schoenobaenus*.

Endast tre rapporter om sjungande fåglar. Inga rapporter från Södra Ås.

1 ex. Västra Öskevik 15.6. 1 ex. Lerkesåns utlopp 23.6 och 1 ex. Bergsmanshyttan 25.6.

136. Kärrsångare *Acrocephalus palustris*

Fyra rapporter om sjungande fåglar. Alla i juni.

1 ex. Trängbobadet 12.6 (Håkan Lavebratt). 1 ex. Västra Öskevik 17.6. 1 ex. Gammelhyttan 23.6 och 1 ex. Björkborn 23.6 (Roland Thuvander m.fl.).

137. Rörsångare *Acrocephalus scirpaceus*

Rapporterad mellan 9.5–1.8. Arten verkar inte ha haft något bra år. Inga fynd efter 1 augusti är mycket ovanligt.

138. Härmsångare *Hippolais icterina*

Härmsångare har rapporterats mellan 7.5–26.7.

139. **Ärtsångare** *Sylvia curruca*

Rapporterad mellan 4.5–13.9. Färre fynd än brukligt.

140. **Törnsångare** *Sylvia communis*

Observerad mellan 12.5–6.9. Septemberfynd är inte så vanligt. Arten minskar i Nora kommun.

141. **Trädgårdssångare** *Sylvia borin*

Rapporter finns mellan 11.5–16.7.

142. **Svarthätta** *Sylvia atricapilla*

Rapporterad mellan 4.5–6.10. Inga vinterfynd detta år.

143. **Grönsångare** *Phylloscopus sibilatrix*

Rapporterad mellan 30.4–3.6. Minskar i Nora kommun. Inga fynd efter 3 juni är mycket ovanligt. Kanske beror det på låg aktivitet bland rapportörer.

144. **Gransångare** *Phylloscopus collybita*

Rapporterad mellan 12.4–12.10.

Rapporterad från tretton lokaler under året.

Under häckningssäsongen har en sjungande hane hörts vid Dalhem, Pershyttan, åtminstone mellan 30.6–4.7 (Erik Marcusson).

145. **Lövsångare** *Phylloscopus trochilus*

Rapporterad mellan 23.4–20.9, vilket liksom fjolåret ger en normal fyndbild.

Lövsångare i lövsprickning.

Foto Erik Marcusson

146. **Kungsfågel** *Regulus regulus*

Ganska vanlig fågel i barrskogarna året om. Minskar kalla vintrar.

147. **Grå flugsnappare** *Muscicapa striata*

Rapporterad mellan 19.5–13.9. Häckning rapporterad från fyra lokaler.

148. **Mindre flugsnappare** *Ficedula parva*

1 sj. hane i lövskogsområde söder om Nedre Bondborn 24.5 (Gunnar Odell).

149. **Svartvit flugsnappare** *Ficedula hypoleuca*

Allmän häckfågel, men minskar starkt i Danmark och södra Sverige. Ovanligt fåtalig i Nora kommun 2015. Påträffad i kommunen mellan 26.4–21.7.

Flugsnapparna försvann alltså tidigt från kommunen. Kan nog bero på dåligt häckningsresultat.

Svartvit flugsnappare

Foto: Kjell Store

150. **Stjärtmes** *Aegithalos caudatus*

Stannfågel som inte verkar minska i antal. Största flock 15 ex. Bovik 16.1 (Gunnar Rehn).

151. **Entita** *Picile palustris*

Ganska vanlig vid fågelbord och i blötare skogspartier.

Stjærtmes

Foto: Kjell Store

152. **Talltita** *Picile montanus*

Minskande, men finns i barrskogsmiljöer.

De tre skogsmesarna tofsmes, talltita och svartmes.

Foto: Kjell Store

153. **Tofsmes** *Lophophanes cristatus*

Minskande. Finns i barrskogsmiljöer.

154. **Svartmes** *Periparus ater*

Finns i barrskogsmiljöer.

155. **Blåmes** *Cyanists caeruleus*

Allmän.

156. **Talgoxe** *Parus major*

Allmän

157. **Nötväcka** *Sitta europaea*

Allmän

158. **Trädkrypare** *Certhia familiaris*

Tämligen allmän.

159. **Törnskata** *Lanius collurio*

Årets första törnskata sågs den 20.5 i Herzboda (Leif Broms). Minst tre häckningar är rapporterade. Den sista törnskatan sågs i Södra Ås våtmark 2.9.

160. **Varfågel** *Lanius excubitor*

Övervintrande och rastande fåglar är rapporterad mellan 1.1–11.4 och 28.9–30.12. Under den första perioden sedd på tio lokaler. Under den senare delen av året sedd vid tio lokaler.

161. **Nötskrika** *Garrulus glandarius*

Ganska vanlig i skogsmiljöer. Inte så talrik under hösten.

162. **Skata** *Pica pica*

Allmän i människans närhet.

163. **Nötkråka** *Nucifraga caryocatactes*

1 ex. Dalsta 20.3 (Berit Ragné). 2 adulta och 2 unga Järnvägsstationen 17.7. På samma plats 1 ex. 1.8. Ensamma förbiflygande fåglar i Nora har setts 31.7, 5.8 och 22.10 (Håkan Lavebratt m.fl.). 1 ex. Digerberget 24.10 (Erik Marcusson) samt 1 ex. Järnboås 5.10 (Kjell Store).

164. **Kaja** *Corvus monedula*

Allmän. Antalet varierar under året.

165. **Råka** *Corvus frugilegus*

Åtta fynd av 16 fåglar är betydligt fler än förra året.

Vår: 6 adulta Södra Ås 18.3 och 2 adulta samma plats dagen efter. 3 2K-fåglar Södra Ås 28.3. 1 ex. Södra Ås 29.3. 1 adult Bergsmanshyttan 11.4. 1 2K-fågel Alntorp 10.5.

Höst: 1 adult Alntorp 10.10 samt 1 ex. Dalsta 11.11 (Håkan Lavebratt).

166. **Kråka** *Corvus corone cornix*

Allmän.

167. **Korp** *Corvus corax*

Inga rapporterade häckningar. Det verkar som korpen minskat något de senaste åren.

168. **Stare** *Sturnus vulgaris*

Rapporter finns från årets alla månader.

Vinter: Minst 11 ex. sågs vid Göranstorp 1-24.1. 30 ex. Södra Ås 1.2 (Carina Wahlström). 18 ex. Södra Ås 6.12 och 1 ex. på samma lokal 20-23.12.
Största flock: 160 ex. Södra Ås 15-17.4.

Sjungande stare

Foto: Erik Marcusson

169. **Gråsparv** *Passer domesticus*

Rapporterad från några olika platser i Nora samt i Västra Öskevik.

170. **Pilfink** *Passer montanus*

Allmän och har kanske ökar arten något.

Pilfinkar i Järnboås.

Foto: Kjell Store

171. **Bofink** *Fringilla coelebs*

Vinter: Märkligt nog inga rapporter från januari eller februari. Första rapporten för året skedde den 4.3 vid Bergsäng. Enda vinterobservationerna är från december: 1 hona Dalhem, Pershyttan 28.12 (Erik Marcusson och 1 ex. Esstorp 28.12 (Renate Schwencke och Camilla Pettersson).

172. **Bergfink** *Fringilla montifringilla*

Vinter: 10 ex. Glifsa 8.1-9.2 (Anita Westberg). 1 hane Södra Ås 1-25.1. 2 ex. Dalsta 5.1-4.2 (Håkan Lavebratt, Berit Ragné m.fl.) 1 ex. Älvhyttan 28.2 (Roland Thuvander). I övrigt observerad mellan 21.3-2.5 och 9.9-13.11.

Bergfink i Järnboås

Foto: Kjell Store

173. **Grönfink** *Carduelis chloris*

Uppträder flockvis. Minskar på vissa lokaler, men ökar möjligen på andra. Kan angripas vintertid av olika sjukdomar.

174. **Steglits** *Carduelis carduelis*

Rapporterad under årets samtliga månader på många olika platser. Största flock: 25 ex. Dalsta 22.12 (Håkan Lavebratt). Arten ökar i antal.

175. **Grönsiska** *Carduelis spinus*

Allmän häckfågel som varierar i antal vintertid. Påträffas vintertid i klubbalar efter Noras åar och andra vattendrag.

176. **Hämpling** *Carduelis cannabina*

Endast åtta rapporter. Arten minskar starkt.

1 hane Skoftorp 28.3. Rapporterad från Södra Ås med 1 ex. den 2.4, 5.4, 14.4, 22.6 och 3.8. 1 ex Alntorp 20.9 samt 1 ex. Älvhyttan 7.4 (Roland Thuvander).

177. **Vinterhämpling** *Carduelis flavirostris*

Vår: 6 ex. Knutsberg 27.2. Max 60 ex. höll till en lång tid på en stubbåker i Södra Ås 20.3-2.5 (Roland Thuvander m.fl.).

Höst: 20 ex. Bergsmanshyttan 20.10. 10 ex. Södra Ås 24.10 samt 7 ex. Alntorp 25.10.

178. **Gråsiska** *Carduelis flammea*

Rapporterad mellan 5.1–13.5 och 1 ex. Älvhyttan 22.5 (Roland Thuvander) samt mellan 31.8–30.12.

179. **Snösiska** *Carduelis hornemanni*

Endast ett fynd: 1 ex. Dalhem, Pershyttan 28.12 (Erik Marcusson).

180. **Bändelkorsnäbb** *Loxia leucoptera*

Ett ex. Södra Ås våtmark 10.10.

181. **Mindre korsnäbb** *Loxia curvirostra*

Rapporterad under årets alla tolv månader utom i december. År 2015 blev ett något sämre år än snittet. Tillgången på grankottar är avgörande.

182. **Större korsnäbb** *Loxia pytyopsittacus*

Rapporterad från 15 lokaler rika på tall. Antagligen har den större korsnäbben häckat vid flera av dessa lokaler.

183. **Rosenfink** *Carpodacus erythrinus*

Rapporterad 21.5–25.7. Det gäller endast sjungande hanar, som hörts på 13 lokaler. Fortsatt nedgång för arten i Nora kommun. Inga kända häckningar.

184. **Domherre** *Pyrrhula pyrrhula*

Allmän. Sedd parvis eller i flockar. Största flock: 25 ex. Åsbosjön 2.1 (Mattias Pozsgai).

185. **Stenknäck** *Coccothraustes coccothraustes*

Häckfågel. De flesta individerna flyttar men ett fåtal blir kvar under vintern.

Januari-februari: 1 ex. Esstorp, Nora 11.1 och 1 ex. Karlsäng, Nora 6.2.

December: 3 ex. Hammarby 28.12.

Största flock: 10 ex. Dalsta 3.10 (Håkan Lavebratt).

Stenknäck och steglits i Järnboås.

Foto: Kjell Store

186. **Lappsparv** *Calcarius lapponicus*

Rapporterad vid tre tillfällen.

Vår: 1 ex. Södra Ås 26.3 och 10.5. Höst: 1 ex. Bergsmanshyttan 13.10.

187. **Snösparv** *Plectrophenax nivalis*

Vår: Rapporterad vid fyra tillfällen med som mest 8 ex. vid Bergsmanshyttan mellan 9.3–3.4 (Claes Dyst m.fl.) och 1 ex. Södra Ås 13.3.

Höst: 4 ex Bergsmanshyttan 15.11 (Camilla Pettersson m.fl.) och 2 ex. samma lokal 12.12 (Claes Dyst).

188. **Gulsparv** *Emberiza citrinella*

Minskar snabbt på landsbygden. Största flock: 75 ex. Alntorp 28.11 och 5.12.

189. **Sävspurv** *Emberiza schoeniclus*

Påträffad i fuktiga miljöer mellan 19.3–3.11.

Hybrider:

Hussvala X Ladusvala

1 ex. flög tillsammans med ladu- och hussvalor över Gyttorps reningsdamm.

Grågås x Kanadagås

Som vanligt ses ett mindre antal i kanadagåsflockarna. Gissningsvis har 5-8 ex. setts under året.

Gulsparv i Järnboås.

Foto: Kjell Store

Däggdjur i Nora kommun 2015

Inte mycket att rapportera. Här följer några fynd:

Igelkott Kungsgatan 48, Nora 23.5 (Håkan Lavebratt). Det roligaste fyndet. Arten är alltså inte utdöd i vår kommun.

Buskmus (1 ex.) som vanligt i Älvhyttan. Tagen av katt 10.8 (Roland Thuvander).

Utter i Järleån. Småvessla, vattennäbbmus, brunråtta, lo, varg, vildsvin kan väl också nämnas.

En småvessla som försvarade sig på ett lyckosamt vis mot en katt i Södra Ås den 12.9.

Småkryp i Nora kommun 2015

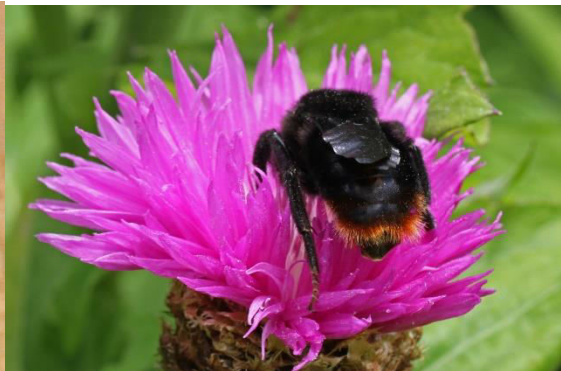
Enligt Artportalen har det nu rapporterats sammanlagt 2576 småkryp, spindeldjur, insekter, mångfotingar, kräftdjur, blötdjur mm). 239 arter blev nyrapporterade under 2015. Många av dessa är egentligen rätt allmänna arter, några har kanske insamlats eller registrerats av äldre entomologer men inte rapporterats i just Artportalen. Några småkryp är dock ovanliga och andra är speciella för att de är vackra eller har originellt utseende. Här följer några slumpvis valda småkryp som blev nya i kommunen enligt Artportalen.

Aspbågpalmal

Lingondvärgspindel och spetsmattvävare är två små spindlar nya för kommunen.

blåvingad lövsvampbagge och stensnylthumla blev också nya.

Bullnosstövslända och brun fransgallelslända är två nya stövsländor i Nora.

Tioprickig (finns många olika utseenden) och tiofläckig nyckelpiga

Lövskogshöstvecklare och en lövblåoxe

Bålgetingblomfluga och parande hallonblomflugor blev nya blomflugor.

Rådjur i Dalhem, Pershyttan.

Foto: Erik Marcusson

Svampar i Nora kommun 2015

35 nya svamparter rapporterades i Nora kommun 2015. Totalt är nu hela 845 arter svampar rapporterade i Nora kommun enligt Artportalen. Lejonparten av alla nya svampupptäckter står Herbert Kaufmann och Berit Ragné för.

Bombmurkla i Dalbotorpsravinen. Funnen av Herbert Kaufmann redan år 2013.

Puckelkremla och kryddtofsskivling blev nya arter för Nora kommun.

Citonskål en vanlig liten svamp, men nyrapporterad.

NBF:s exkursionsprogram 2016.

- Årsmöte**
sö 3 apr kl. 18:00 *i Församlingshemmet i Nora. Norra Greklands berg. Owe Nilsson, Karlskoga berättar och visar bilder från en botanisk resa. Det blir naturbilder med blommor, fjärilar och en del fåglar.*
- Fibbetorps naturreservat**
to 7 apr kl. 18:00 *Rundvandring och en del städning. Ledare: Peter Bernövall*
- Järleån. Vandring i reservatet**
to 27 apr kl. 18:00 *Vi spanar efter försärlor och annat trevligt. Korvgrillning. (Tag med korb och tillbehör.) Ledare: Karin Berg och Peter Bernövall*
- Södra Ås våtmark och Gyttorpsdammen**
to 12 maj kl. 18:00 *Vårfåglar. Ledare: Anders Carlberg och Roland Thuvander*
- Kvismaren**
ti 17 maj kl. 18:00 *Fantastiska fågelmarker vid denna berömda slättsjö. Näktergalsång, svarttärnor, småfläckig sumphöna. Ledare: Roland Thuvander*
- Åsbosjön runt på cykel**
sö 22 maj kl. 06:00 *Upplev en fågelmorgon med kanske ett 80-tal fågelarter. Ledare: Anders Carlberg*
- Näsmarkerna vid Ävlången**
sö 26 juni kl. 10:00
kl 10.15 från Vikers kyrka *Rik flora och brun gräsfjäril. Ledare: Owe Nilsson. Samarrangemang med Örebro Läns Botaniska Sällskap*
- Yxnås i Västergötland**
lö 9 juli kl. 08:00 *Ålderdomligt odlingslandskap med en rad numera ovanliga växter. Trollsmultron, backvicker, klätt, råglost. Ledare: Kjell Sundkvist, Peter Bernövall*
- Tjuråsen, ett naturreservat vid Svartälven**
lö 3 sep kl. 09:00 *Vi vandrar en ca 7 km lång stig i reservatet som ligger på gränsen mellan Nora och Karlskoga. Ledare: Roland Thuvander.*
- Svampexkursion i skog i Noraområdet**
lö 10 sep kl. 09:45 *Ledare: Herbert Kaufmann. Samarrangemang med Örebro Läns Botaniska*
- Tranor och gäss vid Kvismaren**
sö 18 sep kl. 16:00
kl 17.00 vid Öby kulle *Tranor och sädgäss i tusental, havsörnar, andfåglar. Ledare: Lovisa Nilsson*

(Med reservation för ändringar)

Då inget annat angivits är samlingsplatsen torget i Nora. Utsatt klockslag är tiden för samling och avfärd.